

Praten met behulp van handen

Een kwalitatief onderzoek naar handvatten voor begeleiders om Nederlands met Gebaren (NmG) toe te passen bij kinderen met het syndroom van Down.

Onderzoeksverslag

GEMIVA-SVG GROEP

Auteur: Indira Swarts
Studentnummer: 71429
Opleiding: Social Work (SPH)
Onderwijsinstelling: HZ University of Applied Sciences
Course: Praktijkgericht onderzoek Social Work (CU16565)
Opdrachtgever: Gemiva-SVG Groep, kinderdagcentrum 'De Regenboog'
POS begeleider: M. Lodder
Eerste beoordelaar: A. Minderhoud
Datum uitgave: 6 mei 2019
Plaats uitgave: Middelharnis
Versienummer: 1.0

‘Praten met behulp van handen’

Een kwalitatief onderzoek naar handvatten voor begeleiders om Nederlands met Gebaren (NmG) toe te passen bij kinderen met het syndroom van Down.

Auteur: Indira Swarts
Studentnummer: 71429
Opleiding: Social Work (SPH)
Onderwijsinstelling: HZ University of Applied Sciences
Course: Praktijkgericht onderzoek Social Work (CU16565)
Opdrachtgever: Gemiva-SVG Groep, kinderdagcentrum ‘De Regenboog’
POS begeleider: M. Lodder
Eerste beoordelaar: A. Minderhoud
Datum uitgave: 6 mei 2019
Plaats uitgave: Middelharnis
Versienummer: 1.0

Samenvatting

Kinderen met het syndroom van Down hebben een verstandelijke beperking, er zijn lichamelijke problemen en specifieke uiterlijke kenmerken. Door de verstandelijke beperking en de lichamelijke problemen komt de spraak vaak langzaam op gang. Dit kan gestimuleerd worden door Nederlands met Gebaren toe te passen. Daarbij is het van belang dat dit volledig aangeleerd wordt.

Het doel van dit kwalitatieve onderzoek is om te achterhalen wat begeleiders nodig hebben om NmG toe te passen bij kinderen met het syndroom van Down. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: *Wat hebben de begeleiders van 'De Regenboog' van Gemiva-SVG Groep nodig om Nederlands met Gebaren (NmG) optimaal toe te passen bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd?* Nederlands met Gebaren (NmG) is hierbij een vorm van communicatie waarbij gebaren de gesproken taal ondersteunen.

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag zijn er interviews afgenomen. De respondenten zijn allen werkzaam met NmG en met kinderen met het syndroom van Down. Uit de resultaten van de interviews bleek dat onder andere teammotivatie ontbreekt. Ieder wil individueel NmG inzetten, maar de saamhorigheid hierin ontbreekt.

Op basis hiervan wordt aanbevolen een collectief doel binnen het team voorop te stellen, wat bereikt kan worden door het team zelf. Om een volledig beeld te krijgen van de effectiviteit van NmG bij kinderen met het syndroom van Down, is aanvullend onderzoek nodig om in de praktijk communicatie te vergelijken tussen kinderen met ouders die NmG gebruiken en kinderen die thuis geen NmG aangeleerd krijgen.

Abstract

Children with Down syndrome are mentally disabled, have physical difficulties and have specific features to their appearance. Due to this, they often have difficulty learning to speak. However, this learning process could be stimulated by using Dutch along with Gestures. It is important that this way of learning should be used thoroughly.

The main goal of this qualitative research is to determine what supervisors need in order to apply NmG technic to children with Down syndrome. Hence the following research question: What do supervisors of 'The Rainbow' of the Gemiva-SVG group need to apply the "Dutch with gestures (NmG-technic)" optimally to children with Down syndrome of pre-school age?

In order to give an answer to the research question, interviews have been made. All the respondents are familiar with NmG-technic and children with Down syndrome and use it. However, as a result of the interviews, it can be concluded that there is a lack of team motivation as all the supervisors apply the NmG-technic separately and not as a whole. Therefore there is a lack of solidarity.

For that reason, it is recommended that the team should develop a collective goal in order to achieve more solidarity. Moreover, in order to develop a full picture of the effectiveness of NmG at children with Down syndrome, additional studies are necessary to further investigate the effectiveness of the NmG-technic in practice on children whose parents are using NmG-technic, compared to children whose parents are not using the NmG-technic.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. Theoretisch kader	3
2.1 Definitie Downsyndroom	3
2.2 Spraak- en taalontwikkeling	3
2.2.1 Normale spraak- en taalontwikkeling	3
2.2.2 Spraak- en taalontwikkeling bij het syndroom van Down.....	3
2.3 Gebarentaal	4
2.3.1 Definitie van de Nederlandse Gebarentaal	4
2.3.2 Nederlands met Gebaren	4
2.3.3 Waarom NmG?	5
2.4 Aanleren van NmG bij kinderen	5
2.5 Aanleren van NmG bij begeleiders	6
2.5.1 Wat heeft een begeleider nodig.....	6
2.5.2 Intrinsieke motivatie	7
2.5.3 Samenwerking	7
2.6 Knelpunten	8
2.7 Uitgangspunten voor het onderzoek	9
2.7.1 Topic tabel	9
3. Methode	11
3.1 Onderzoeksstrategie	11
3.2 Dataverzamelmethode	11
3.3 Onderzoekspopulatie, onderzoekseenheden en respondenten.....	12
3.4 Steekproef	12
3.5 Onderzoeksinstrumenten en operationalisatie	12
3.6 Data-analyse	14
3.7 Betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid	14
4. Resultaten.....	16
4.1 Verloop veldwerk	16
4.2.1 Nederlands met Gebaren	16
4.2.2 Begeleiding van kinderen met Downsyndroom	17
4.2.3 Knelpunten	18
4.2.4 Samenwerken.....	18

4.2.5 Praktische wensen.....	19
5. Conclusies.....	20
5.1 Deelvraag één.....	20
5.2 Deelvraag twee.....	20
5.3 Deelvraag drie	21
5.4 Deelvraag vier.....	21
5.5 Onderzoeksvraag.....	22
6. Discussie	23
6.1 Methodische discussie	23
6.2 Inhoudelijke interpretatie van de conclusies	23
6.2.1 Deelvraag één.....	23
6.2.2 Deelvraag twee.....	24
6.2.3 Deelvraag drie	24
6.2.4 Deelvraag vier.....	25
6.2.5 Centrale onderzoeksvraag.....	25
6.2.6 Generaliseerbaarheid conclusies	26
6.3 Nieuwe informatie.....	26
6.4 Feedback opdrachtgever	26
6.5 Onderzoeksproces en eigen onderzoeksgedrag	26
7. Aanbevelingen.....	27
7.1 Voor opdrachtgever	27
7.1.1 Aanbeveling één: Een gezamenlijk doel.....	27
7.1.2 Aanbeveling twee: Gebarenmap.....	27
7.1.3 Aanbeveling drie: Gebaar van de week.....	28
7.1.4 Aanbeveling vier: Samenwerking met ouders.....	28
7.2 Voor vervolgonderzoek	298
Bibliografie	3029
Bijlage 1: Feedbackverslag opdrachtgever.....	343
Bijlage 2: Transcriptie interview.....	354

1. Inleiding

Dit kwalitatieve onderzoek is uitgevoerd in het kader van het afstuderen aan de opleiding Social Work op de HZ University of Applied Sciences. Het onderzoek valt onder de cursus Praktijkgericht onderzoek en is uitgevoerd in opdracht van kinderdagcentrum 'De Regenboog' van Gemiva-SVG Groep te Middelharnis.

"Het kinderdagcentrum 'De Regenboog' van Gemiva-SVG Groep is gespecialiseerd in de opvang en begeleiding van kinderen van 0 tot 18 jaar met een ontwikkelingsachterstand, een verstandelijke beperking of een meervoudige beperking" (Gemiva-SVG Groep, 2016). Daarnaast zijn veel van deze kinderen gediagnosticeerd met een stoornis binnen het Autisme spectrum. Naast Autisme is het syndroom van Down bij veel van deze kinderen één van de oorzaken van de verstandelijke beperking (Gemiva-SVG Groep, 2016). Het onderzoek heeft plaats gevonden binnen de ontwikkelingsgroep van jonge kinderen in de kleuterleeftijd. Het merendeel van deze kinderen is gediagnosticeerd met het syndroom van Down en daarbij is de ontwikkeling van de spraak minimaal.

In Nederland worden ongeveer driehonderd kinderen per jaar geboren met het syndroom van Down (Van Engelen, Van Dussen, De Gruiter, & De Ruiter, z.d.). Kinderen met dit syndroom hebben een verstandelijke beperking, er zijn lichamelijke problemen en specifieke uiterlijke kenmerken. Door de verstandelijke beperking en de lichamelijke problemen komt de spraak vaak langzaam op gang. Dat is vooral zichtbaar bij de belangrijkste delen van de taal: klank, woordenschat en werkwoord vervoegingen (Rondal & Ling, 2001).

Kinderen met Downsyndroom moeten de kans krijgen om hun communicatieve vaardigheden zo goed mogelijk te ontwikkelen, waarbij hen de best passende voorzieningen moeten worden aangereikt door de begeleiders (Goudena, Janssens, & De Groot, 2014). Wat uit evaluatierapporten in de praktijk blijkt is dat de begeleiders hebben gezocht naar een passende manier om de communicatie van de cliënt te verbeteren en te stimuleren. Een onderdeel van gebarentaal, namelijk Nederlands met Gebaren is hierbij naar boven gekomen. Dit communicatiehulpmiddel stimuleert de spraakontwikkeling en is een van de meest efficiënte hulpmiddelen binnen de communicatie (Stichting Down Syndroom, 2018a).

Wat uit de gesprekken en observaties met begeleiders is gebleken, is dat de begeleiders van 'De Regenboog' niet voldoende kennis hebben van Nederlands met Gebaren waardoor het niet eenvoudig is om dit op een volwaardig niveau aan de cliënten aan te kunnen bieden. Daarnaast is er handelingsverlegenheid onder de begeleiding als het gaat om het toepassen van Nederlands met Gebaren. Wat in de praktijk zichtbaar werd, is dat de kinderen deze vorm van gebarentaal niet goed ontvangen doordat de begeleiders niet genoeg handvatten hebben om dit correct aan te bieden.

In Nederland wordt breed gezocht naar een manier om Nederlands met Gebaren aan te leren (Doof, 2015). Zo zijn al vele mogelijkheden bedacht zoals een applicatie voor de smartphone, Dvd's en een cursus, maar de begeleiders van 'De Regenboog' hebben nog geen manier gevonden die bij hen aansluit.

Het doel van dit kwalitatieve onderzoek is dat de begeleiders van 'De Regenboog' naar aanleiding van de aanbevelingen Nederlands met Gebaren beter in kunnen zetten bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd. Dit heeft als gevolg dat er beter begrepen wordt wat de kinderen vertellen en dat de kinderen zelf beter begrijpen wat verteld wordt (Deckers, 2017). Zo is er de mogelijkheid dat een kind maximaal de kans krijgt om een andere manier van communiceren te leren en daarbij begrepen te worden, namelijk door middel van gebarentaal.

Het voorgaande leidt tot de centrale onderzoeksvraag:

Wat hebben de begeleiders van 'De Regenboog' van Gemiva-SVG Groep nodig om Nederlands met Gebaren (NMG) optimaal toe te passen bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd?

Hierbij horen de volgende deelvragen:

- 1. Op welke wijze zetten de begeleiders van 'De Regenboog' op dit moment Nederlands met Gebaren in bij een cliënt in de kleuterleeftijd met het syndroom van Down?*
- 2. Tegen welke knelpunten lopen de begeleiders van 'De Regenboog' aan in de huidige aanpak van het toepassen van Nederlands met Gebaren?*
- 3. Waar moeten de begeleiders van 'De Regenboog' op letten bij het aanleren van Nederlands met Gebaren bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd?*
- 4. Wie kan de begeleiders van 'De Regenboog' helpen om Nederlands met Gebaren toe te passen?*

Voor kinderdagcentrum 'de Regenboog' van Gemiva-SVG Groep is dit een relevant onderzoek, maar ook voor andere instellingen waar gewerkt wordt met kinderen met het syndroom van Down. Er is beschreven hoe Nederlands met Gebaren aangeleerd en onderhouden kan worden. Van de Social Worker wordt verwacht dat de eigen kracht van de cliënt versterkt wordt, wat duidt op zelfredzaamheid (Luttik & Van der Meij, 2017). Op dit moment kan het kind op 'De Regenboog' niet volledig tot zijn recht komen doordat er vaardigheden en kennis mist bij de begeleiders. De uitkomsten van dit onderzoek geven een advies als extra handvat dat ondersteunend is in het voorkomen van dit probleem bij nieuwe begeleiders in de toekomst.

In hoofdstuk twee staat het theoretisch kader. Dit is gekoppeld aan de kernbegrippen die zijn voortgekomen uit de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen. Dit hoofdstuk eindigt met de topics, uitgangspunten voor het onderzoek. In hoofdstuk drie is de methode voor dit onderzoek uitgewerkt. In de methode worden het soort onderzoek en onderzoektype beschreven. Daarnaast is ook de dataverzamelmethode beschreven. Verder zijn de onderzoekseenheden en de steekproef beschreven en daarbij ook de onderzoeksinstrumenten, de data-analyse en de betrouwbaarheid/validiteit. In hoofdstuk vier staat het verloop van het veldwerk. Ook zijn de resultaten beschreven, gebaseerd op de interviews. De onderzoeksresultaten zijn beschreven naar aanleiding van de topics. Hoofdstuk vijf is de conclusie, wat voortgekomen is uit de resultaten. Hierin worden de vier deelvragen en de centrale onderzoeksvraag beantwoord. In hoofdstuk zes, de discussie, is de theorie vergeleken met de praktijk. Hoofdstuk zeven beschrijft de aanbevelingen. Tenslotte is er de bibliografie volgens de APA-richtlijnen.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk is de theorie onderzocht door de hoofdvraag te ontleden. Er zijn verschillende kernbegrippen toegelicht aan de hand van bestaande literatuur. Er is gekeken naar wat Nederlands met Gebaren betekent voor de spraak- en taalontwikkeling bij een kind met het syndroom van Down en op welke manier dit aangeboden kan worden. Ook is beschreven wat er van begeleiders verwacht wordt en welke mogelijkheden en knelpunten er zijn voor de begeleiders.

2.1 Definitie Downsyndroom

Downsyndroom is een aangeboren aandoening. Er is sprake van een extra chromosoom 21. Hierdoor wordt de aandoening ook wel trisomie 21 genoemd. Trisomie betekent dat er drie dezelfde chromosomen zich in een celkern bevinden in plaats van twee. Er worden in Nederland per jaar ongeveer driehonderd kinderen geboren met dit syndroom (Van Dussen, 2018). Vaak is er sprake van dezelfde uiterlijke kenmerken zoals een kleine neus, een lange dikke gegroefde tong, ogen die dicht bij elkaar staan en korte ledematen (Stichting Downsyndroom, 2018b). Downsyndroom gaat gepaard met een ernstig of licht verstandelijke beperking. Vaak komen gezondheidsklachten zoals een hartafwijking, verminderde weerstand, problemen met de luchtwegen, huidproblemen en problemen met het gehoor en zicht voor (Van Dussen, 2018).

2.2 Spraak- en taalontwikkeling

2.2.1 Normale spraak- en taalontwikkeling

Een vierjarig kind met een normale ontwikkeling spreekt lange zinnen en kan voor negentig procent begrijpelijk praten (Huijser, 2018). De actieve en de passieve woordenschat maken een significante groei door in deze levensfase. De actieve woordenschat is wat een kind daadwerkelijk gebruikt en de passieve woordenschat zijn de woorden die een kind begrijpt, maar niet gebruikt (Lowrey & Watson, 1973; Monks & Knoers, 2015). Zo heeft een kleuter van vier jaar een passieve woordenschat van 3000 tot 4000 woorden en een actieve woordenschat van 1500 tot 2000 woorden (Kijkopontwikkeling, 2018; De Bree, 2009).

2.2.2 Spraak- en taalontwikkeling bij het syndroom van Down

Bij kinderen met het syndroom van Down verloopt de ontwikkeling anders. Vooral de actieve woordenschat is zwakker doordat de ontwikkelingsleeftijd achterloopt op de kalenderleeftijd waardoor er sprake is van een vertraagde ontwikkeling. Dit geldt ook voor de taalontwikkeling van kinderen met het syndroom van Down. Dit komt deels doordat de kinderen auditieve informatie minder goed kunnen verwerken en daardoor kunnen zij deze informatie minder goed onthouden. Daarbij is het kortetermijngeheugen voor gesproken taal beperkt door de verstandelijke beperking. Om deze reden is het lastig lange zinnen volledig te begrijpen (Stichting Down Syndroom, 2018a). Ook hebben de kinderen moeite met het vinden van het juiste woord. De spraakontwikkeling loopt achter op de taalontwikkeling doordat kinderen met het Downsyndroom een lage spierspanning in het mondgebied hebben en daarbij is het lastig voor hen om de bewegingen van de mondspieren te plannen, te coördineren en af te stemmen (Logopediepraktijk voor kinderen, z.d.). "Ook vanwege de bouw van de mond en de tong sluit de mond niet goed en zit de tong in de weg. De aansturing voor de spieren vanuit de hersenen verloopt niet goed en dit kan erin resulteren dat het articuleren niet goed lukt" (Logopediepraktijk Watergraafsmeer, z.d.).

Ondanks dat het spreken niet eenvoudig gaat is er toch sprake van communicatie. Elk kind wil zich uiten en wil communiceren ondanks dat de taal later pas op gang komt. Het is van belang dat er andere middelen ingezet worden zodat er gecommuniceerd kan worden zonder woorden. De spraak- en taalontwikkeling kunnen bevorderd worden met behulp van visuele ondersteuning. De auditieve informatie wordt hierbij ontzien en er wordt meer gericht op de visuele informatieverwerking. Hierbij valt er te denken aan een vorm van gebarentaal (Stichting Down Syndroom, 2018a).

2.3 Gebarentaal

2.3.1 Definitie van de Nederlandse Gebarentaal

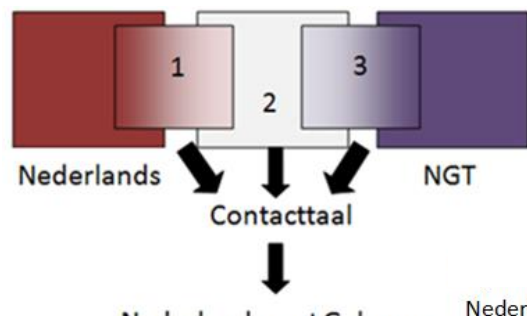
“Gebaren zijn concrete symbolen die direct verwijzen naar de handeling, waardoor ze makkelijker te imiteren zijn dan een gesproken woord” (Logopediepraktijk Watergraafsmeer, z.d.). In 1963 toonde William Stokoe aan dat een gebaar is opgebouwd uit gecombineerde stukken die door middel van het volgen van bepaalde regels zich tot gebarenzinnen vormen. Vanaf die tijd wordt gebarentaal erkend als een echte taal namelijk Nederlandse gebarentaal, bekend als de afkorting NGT. Dit is een zelfstandige taal en de natuurlijke taal van de prelinguaal¹ dove mensen in Nederland (Schermer, 2004). De woorden komen overeen met de Nederlandse taal maar de grammatica is heel anders. Er is een andere woordvolgorde en er is geen systeem van lidwoorden. Ook worden werkwoorden niet in een andere tijd gezet (Terpstra & Schermer, 2006).

Ieder land heeft een eigen gebarentaal die los staat van de horende mensen. Binnen een land zijn regionale verschillen in de gebarentaal met daarbij ook nog verschil tussen jonge en oude mensen (Wesemann, 2018). Een aantal gebaren zijn wel in elke regio hetzelfde. Zo is in 1988 het eerste landelijke gebarenwoordenboek verschenen: ‘Handen uit de Mouwen’. Dit gebarenwoordenboek is er in alle regionale varianten. De gebaren die landelijk hetzelfde zijn worden als eerst genoemd (Schermer & Koolhoof, 2009).

2.3.2 Nederlands met Gebaren

Naast de Nederlandse Gebarentaal bestaat ook het Nederlands met Gebaren. Terpstra & Schermer (2006) beschrijven dit als een combinatie van de Nederlandse Gebarentaal en de Nederlandse taal. Nederlands met Gebaren, voortaan NmG, is een gebarensysteem wat inhoudt dat het een hulpmiddel is om gesproken taal visueel duidelijk te maken (Schermer, 2004). Bij het inzetten van NmG worden alleen de belangrijkste woorden uit een zin uitgebeeld (Veldman-Das, 2003). Er is aangetoond door Terpstra & Schermer (2006) dat het een goed hulpmiddel is voor kinderen met een ernstige spraak- en taalmoeilijkheid. Ook Goldin-Meadow (2014) concludeert dat gebaren uitvoeren tijdens het spreken de taalontwikkeling stimuleert.

¹ Doof geboren of doof geworden voordat gesproken taal eigen is gemaakt.

Figuur 1. Deze afbeelding (VHZ artikelen, 2006) illustreert hoe Nederlands met Gebaren tot stand komt.

Contacttaal ontstaat zodra twee verschillende talen samen worden gemengd zoals in figuur 1 is te zien. Nummer één komt het meest dicht bij de Nederlandse taal, nummer drie komt het meest dichtbij de Nederlandse Gebarentaal en nummer twee is een vermenging van beide. Zodra de Nederlandse taal en de Nederlandse Gebarentaal samen worden gevoegd ontstaat de contacttaal NmG. Nederlands wordt auditief waargenomen en NGT wordt visueel waargenomen. NmG is hier een combinatie van. Uit de praktijk blijkt dat de basis van NmG de Nederlandse taal is (Terpstra & Schermer, 2006).

2.3.3 Waarom NmG?

NmG is voor veel doelgroepen bruikbaar, zo ook voor kinderen met spraak- en taalstoornissen (Schermer, 2004). De gebaren worden niet gebruikt als hoofdelement maar de gebaren zijn puur ter ondersteuning of ter stimulering van de spraak (Schermer, 2012). Dit geldt ook voor kinderen met het syndroom van Down, voornamelijk in hun eerste levensjaren. Er wordt visueel gewerkt omdat kinderen met het syndroom van Down auditief minder ontwikkeld zijn dan visueel (Logopediepraktijk Watergraafsmeer, z.d.). Het is daarom ook lastig om mondeling woorden die veel op elkaar lijken goed over te brengen naar het kind. Door de ondersteuning van een gebaar kan een kind wel de onderscheiding maken tussen de twee woorden (Stichting Down Syndroom, 2018a).

Een kind gaat gebaren imiteren, wat belangrijk is om te leren communiceren. Om een gebaar te maken wordt een motorische handeling verricht. Hierdoor wordt het beter onthouden en kan het kind het woord makkelijker terughalen (Downteam Amsterdam, 2018). Ook hebben de kinderen meer tijd om de informatie te verwerken doordat het spreektempo is vertraagd (Veldman-Das, 2003).

Door NmG toe te passen in de praktijk kan een kind zich toch uiten. Zo zijn er kinderen met het syndroom van Down die nauwelijks kunnen spreken maar wel driehonderd gebaren kunnen gebruiken en op die manier kunnen communiceren. Om deze reden komt de taalontwikkeling dichterbij normaal ontwikkelende kinderen te liggen, indien er rekening wordt gehouden met andere communicatievormen (Deckers, 2017). Doordat de kinderen zich beter verstaanbaar kunnen maken levert het minder frustratie op (Veldman-Das, 2003).

2.4 Aanleren van NmG bij kinderen

Een kind met het syndroom van Down moet zich eerst veilig voelen voordat de kinderen de woordenschat kunnen gaan vergroten door middel van NmG (Kuiken & Droge, 2010). In het onderzoek van Nulft & Verhallen (2009) komt naar voren dat bij de beginners van de Nederlandse taal dertig tot veertig woorden per week aanleren bevorderend is voor de taalontwikkeling.

Pot (2012) beweert dat er tien tot vijftien woorden per zes weken aangeboden moeten worden. De woorden zullen minstens drie keer per week los van elkaar aangeboden moet worden en daarbij zullen de woorden van de vorige keer herhaald moet worden. Door het te herhalen blijven de woorden op lange termijn hangen.

Om woorden aan te leren aan kinderen bestaan er methodieken. De bekendste methodiek uit Nederland om gebaren te leren is: 'Kindergebaren met Lotte en Max'. Dit is een Dvd-collectie met werkzame factoren zoals theater, liedjes, filmpjes, technieken enzovoort. Zo kunnen kinderen op een speelse zintuiglijke wijze NmG aanleren (Stichting praten met je handen, 2016). "Kindergebaren met Lotte en Max' biedt ondersteuning in de gesproken taal, waardoor de taalontwikkeling wordt gestimuleerd. Door deze communicatie kan de begeleider een band opbouwen met het kind en krijgt het kind meer zelfvertrouwen" (NmG met Lotte & Max, 2016).

Ook zijn er verschillende applicaties voor de smartphone die gericht zijn op het aanleren van NmG. De meest recente applicatie 'KinderGebaren-app' is ontwikkeld voor kinderen van nul tot vier jaar en bevat allerlei categorieën zoals dieren en mijn omgeving en ik. Per categorie staan er gebaren in de applicatie die uitgebeeld worden door verschillende kinderen (Van Dorresteijn, 2014).

Door NmG op een visuele speelse manier aan te bieden, kan een kind met het syndroom van Down op zijn of haar manier leren. Het spreekt kinderen aan om spelenderwijs te leren door onder andere liedjes te gebruiken in de methode waardoor de communicatie goed op gang komt, zonder dat zij een uitgebreide woordenschat hebben of dat zij alle klanken uit kunnen spreken. Het is een zinvolle aanvulling op heel de ontwikkeling van de kinderen (Schoone, 2018).

2.5 Aanleren van NmG bij begeleiders

2.5.1 Wat heeft een begeleider nodig

Uit de praktijk blijkt dat er een aantal punten is waaraan voldaan moet worden voor een effectief gebruik van NmG. Als begeleiders de Nederlandse taal en de Nederlandse Gebarentaal beheersen, kunnen zij beter NmG toepassen. Dit geldt vooral voor vorm twee en vorm drie uit figuur 1. Bij vorm één is het kennen van de Nederlandse Gebarentaal niet nodig (Schermer, 2012). Ook moeten de begeleiders volgens Terpstra & Schermer (2006) aan bepaalde richtlijnen voldoen om de kwaliteit van het NmG te waarborgen. Hierin staat vermeld dat het van belang is om een gebaar op het juiste tempo te gebruiken en komt naar voren dat er maar een paar gebaren per zin gebruikt mogen worden.

Hoe een gebaar gemaakt moet worden is belangrijk om te weten. Er zijn veel woorden die homoniem² zijn. Ook zijn er verschillende gebaren voor eenzelfde woord. Het woord 'groot' kan voor verschillende dingen staan zoals voorwerpen, dieren en mensen. Zoals in figuur 2 te zien is zijn er drie gebaren uitgebeeld voor het woord 'groot' (Schermer, 2012).

² Een woord dat hetzelfde geschreven wordt maar een andere betekenis heeft.

Het is van belang dat een teamwerk *Figuur 2. Bovenstaande afbeelding (Schermer, 2012) illustreert verschillende gebaren bij homonieme woorden.*

professioneel en zo optimaal mogelijk verloopt omdat teamwerk individuele prestatie, teamprestatie en de oplospercentages positief beïnvloedt. “Een team wordt hierbij gedefinieerd als een groep van twee of meer personen die adaptief en afhankelijk van elkaar richting een gezamenlijk doel interacteren” (Cannon-Bowers & Salas, 1998). De manier waarop werknemers met elkaar samenwerken is naast de kennis en kunde van individuele werknemers belangrijk voor het succes van een team (Marks et al., 2001). Daarnaast bepaalt de effectiviteit waarop teamwerkprocessen worden ingezet in grote mate het succes (Park et al., 2004).

Ook blijkt vanuit de praktijk dat het lastig is voor begeleiders om een belangrijke rol te spelen in het aanbod van gebaren. Hoe dit gemakkelijker kan worden is onder andere door scholing. Het team moet het met elkaar eens zijn over de aanpak voor een zo optimaal mogelijk resultaat. Daarbij is het van belang de behoeften van de begeleiders te analyseren zodat het nut om een cursus te volgen ingezien wordt met daarbij het bijbehorende doel (Knowles, Holton, & Swanson, 2011).

Er is een groot aantal organisaties dat gebarencursussen aanbiedt aan begeleiders. Kentalis is een van de bekendste aanbieders. “Kentalis ondersteunt mensen die slechthorend, doof of doofblind zijn of een taalontwikkelingsstoornis of communicatief meervoudige beperking hebben” (Koninklijk Kentalis, 2017). Kentalis biedt een groot aantal cursussen aan, zo ook NmG specifiek gericht op gebarencommunicatie met peuters. Er is de mogelijkheid om zowel klassikale als online cursussen te volgen.

2.5.2 Intrinsieke motivatie

Om begeleiders iets aan te leren moet er intrinsieke motivatie aanwezig zijn (Jolles, 2013). Bij intrinsieke motivatie worden er handelingen uitgevoerd omdat de persoon dat graag wil en komt de motivatie vanuit de persoon zelf. Ook zal de relevantie meespelen, want als het een dagelijkse situatie is willen de begeleiders er energie in steken. Verder is het van belang dat er ruimte is voor begeleiders om professioneel mee te doen en mee te denken. Op die manier is er betrokkenheid en kan er gebouwd worden vanuit de ervaringen van de begeleiders. Dit is te bereiken door nieuwsgierigheid te prikkelen en respect te tonen (Knowles, Holton, & Swanson, 2011). Als ideeën van begeleiders serieus genomen worden door de organisatie kan de intrinsieke motivatie groeien (Intermediair, 2004).

2.5.3 Samenwerking

Een samenwerking tussen de begeleiders en de ouders van het kind is van belang omdat het NmG de hele dag toegepast moet worden bij kinderen met het syndroom van Down, om de spraak- en taalontwikkeling zo optimaal mogelijk te bevorderen. Dit betekent dat ook ouders en/of opvoeders hierin wat moeten betekenen. Er wordt aangeraden om naast de begeleiders ook ouders te scholen in het NmG. Dit is vaak niet haalbaar en daarom kan er een gebarenmap aangeboden worden. In de map zullen de begeleiders de gebaren zetten die het kind op dat moment aan het leren is (Veldman-Das, 2003).

Ook logopedisten kunnen ondersteuning bieden bij het leren van NmG aan kinderen met het syndroom van Down. Een samenwerking tussen begeleiders en logopedisten is van groot belang. Er

wordt gewerkt vanuit de principes van totale communicatie. Dat betekent dat er ondersteunende communicatie wordt ingezet (NmG) bij gesproken taal (Logopedie Totaal, 2016). Bij kinderen met het syndroom van Down wordt door het aanleren van gebaren om te kunnen communiceren meteen ook de spraakontwikkeling gestimuleerd. Dit gebeurt met het oefenen in communicatie, want de kaakstabiliteit verbetert zodat het articuleren beter zal gaan. Zo wordt er op twee manieren aan de communicatie gewerkt.

2.6 Knelpunten

Een knelpunt ontstaat zodra de Nederlandse taal wordt vermengd met de Nederlandse gebarentaal. Hierbij ligt het knelpunt vooral rond de grammatica en het gebruik door de begeleiders. “De Nederlandse taal wordt gesproken en is auditief waarneembaar en het NmG is een visuele taal die gebaseerd is op visuele principes” (Terpstra & Schermer, 2006). Er moeten twee talen worden samengevoegd en begeleiders moeten dat weten toe te passen.

Bolier (2008) heeft een onderzoek gedaan naar het gebruik van Nederlands met Gebaren door middel van observaties en een vragenlijst. Uit de antwoorden van de respondenten blijkt dat een zekere basiskennis van NmG bij de medewerkers wel aanwezig is. Volgens Bolier (2008) geeft 42% van de 150 respondenten aan over onvoldoende kennis te beschikken om optimale communicatie te bieden aan de leerlingen die zij onderwijzen. Respondenten geven ook duidelijk aan problemen te ervaren bij het gebruik van NmG en wensen extra ondersteuning en bijscholing..

Er is behoefte aan bijscholing en extra ondersteuning bij het gebruik van NmG om dit optimaal te kunnen aanbieden (Bolier, 2008). Toch zien begeleiders het volgen van een cursus of training als een verplichting en er is vaak geen goede koppeling met de werkvloer. De begeleiders vinden een cursus of scholing vaak overbodig of extra werk en blijven op die manier niet op de hoogte van de laatste ontwikkelingen rondom het vakgebied. Het eigen handelen van de begeleider moet juist gereflecteerd worden. Het is van belang dat de begeleider bereid is om te streven naar levenslange professionalisering (Jolles, 2013).

Het handelen reflecteren is van belang omdat er handelingsverlegenheid is ontstaat rondom het gebruik van NmG. Dit houdt in dat de begeleider niet handelt of niet weet te handelen in een situatie wanneer dat wel van belang is. Het ontstaat uit onvermogen en komt voort uit aarzeling bij de begeleider zelf. Er kan gebrek aan ervaring zijn of de begeleider kan doordat er weinig mogelijkheden zijn zich niet aan de voorgeschreven aanpak houden (Slump, 2010). Hierdoor is het van belang dat er geïnvesteerd wordt in de organisatie en de begeleiders, in het belang van het kind (Van der Meer, 2010).

Een knelpunt gericht op de samenwerking is met de ouders of opvoeders met een migranten achtergrond. Door een cultuuraspect willen de ouders of opvoeders gebaren soms niet accepteren en kunnen de gebaren niet toegepast worden door de begeleiders (Veldman-Das, 2003). Om met de ouders in gesprek te kunnen is er ‘de checklist van gebaar vaardigheid’ van Kentalis beschikbaar (Koninklijk Kentalis, 2017). Aan de hand van deze checklist kan stap voor stap besproken worden op welk niveau iedereen zit en wat er mogelijk is.

2.7 Uitgangspunten voor het onderzoek

Het centrale onderwerp in dit onderzoek is NmG, wat volgens Schermer (2004) voor kinderen met het syndroom van Down de meest relevante manier om communicatie te stimuleren. NmG is dan ook een topic wat op te splitsen is in twee delen, namelijk het gebruiken en het aanleren van NmG.

Het onderzoek richt zich op begeleiders die werken met kinderen met het syndroom van Down. Doordat kinderen met dit syndroom visueel sterker zijn dan auditief, is het nuttig om bij de Nederlandse taal gebaren te gebruiken (Van Dussen, 2018). Er zijn wel fysieke beperkingen die als last ervaren kunnen worden. Om deze doelgroep NmG aan te leren is het van belang dat er rekening wordt gehouden met hun belevingswereld en de fysieke belemmeringen. Dit kan de begeleiding bevorderen in het aanleren van gebarentaal (Stichting Down Syndroom, 2018a).

Een samenwerking is belangrijk bij het aanleren van NmG aan kinderen met het syndroom van Down. Veldman-Das (2003) raadt het samenwerken met ouders aan om de spraak- en taalontwikkeling zo optimaal mogelijk te bevorderen. Ook kan een samenwerking met logopedisten ervoor zorgen dat er gewerkt wordt aan de totale communicatie (Logopedie Totaal, 2016).

Er zijn verschillende knelpunten waar begeleiders tegen aan kunnen lopen zoals het aanleren en het toepassen van gebarentaal. Begeleiders voelen niet altijd de noodzaak om een cursus of training te volgen waardoor het overdragen van de kennis naar de kinderen niet correct zal verlopen (Jolles, 2013). Naast het missen van motivatie kan er ook juist sprake zijn van handelsverlegenheid waardoor een begeleider soms niet handelt uit onvermogen ondanks dat het toch verwacht wordt (Slump, 2010).

Buiten verschillende cursussen voor begeleiders zijn er in Nederland verschillende methodes ter ondersteuning bij het aanleren van NmG. Voornamelijk Lotte & Max is een bekende methode waar met Dvd's wordt gewerkt, maar ook een gebarenmap en applicaties kunnen hieraan bijdragen.

2.7.1 Topic tabel

Tabel 1. De kernbegrippen worden naar subtopics afgekaderd.

Kernbegrip	Topic	Subtopic
Gebarentaal	Nederlands met Gebaren (NmG)	•Gebruik NmG •Aanleren NmG
Syndroom van Down	Begeleiding van kinderen met Downsyndroom	•Belevingswereld •Fysieke belemmeringen •Verstandelijke beperking
Vertraagde ontwikkeling	Spraak- en taalontwikkeling	•Lage spierspanning in het mondgebied •Bouw van de mond en tong •Slechte aansturing vanuit de hersenen naar de spieren •Auditief beperkt •Korte termijn geheugen voor taal
Knelpunten	Knelpunten	•Aanleren •Toepassen •Handelingsverlegenheid
Professionals	Samenwerking	•Ouders •Logopedisten •Instanties

NmG inzetten

Methodes

- Lotte & Max
- Gebarenmap
- Applicaties

3. Methode

In dit hoofdstuk is de wijze waarop het onderzoek uitgevoerd is beschreven. In de methode is onder andere beschreven op welke manier data verzameld wordt, wat de onderzoekspopulatie is en welke onderzoeksinstrumenten er ingezet zullen worden. Ook zijn de betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid van dit onderzoek verklaard. Dit is verwerkt aan de hand van literatuur die gekoppeld is aan dit onderzoek.

3.1 Onderzoeksstrategie

Dit is een kwalitatief onderzoek omdat het gericht is op het verkrijgen van inzichten. In de praktijk, op kinderdagcentrum 'De Regenboog', is er gekeken naar wat de begeleiders nodig hebben om NmG toe te kunnen passen, waarbij het gaat om de beleving van de begeleider. Alle informatie die van elke begeleider verzameld wordt, is bruikbaar en is van waarde in de uiteindelijke uitkomst. Het doel van dit kwalitatief onderzoek is het ontwikkelen van ideeën (Baarda, 2014).

In dit onderzoek is sprake van een open onderzoeksvraag met betrekking tot het NmG toepassen bij kinderen met het syndroom van Down. Het type onderzoek kan beschreven worden als een kwalitatief verkennend onderzoek. Het is explorierend omdat de bevindingen in de praktijk vergeleken zijn met de bestaande theorie (De Bil, 2011). De interviews staan ter discussie met het theoretische kader.

Er is in dit onderzoek sprake van een kwalitatieve survey, doordat het onderzoek gericht is op beschrijving van de inhoudelijke variatie in een bepaalde populatie met betrekking tot een bepaald gedrag. De onderzoeksrespondenten hebben gedachten en situaties beschreven en hier betekenis aangegeven, wat leidt tot de centrale onderzoeksvraag (Baarda, 2014). Er heeft maar een beperkt aantal eenheden meegewerkt aan de interviews. Dit zijn de acht begeleiders die geïnterviewd zijn (De Bil, 2011).

3.2 Dataverzamelmethode

De eerste dataverzamelmethode die in dit onderzoek is gebruikt is literatuuronderzoek, waarbij onderzoek uitgevoerd werd naar bestaande literatuur. Aan de hand van de kernbegrippen is er zowel Nederlandse als Engelse literatuur verzameld. Deze literatuur is vanuit verschillende databanken gezocht, waaronder de HBO Kennisbank, Google Scholar en DigiBib.Jeugd. Hierbij is de sneeuwbalmethode toegepast, waarbij vanuit referentielijsten in boeken en artikelen meer literatuur is gevonden.

Naast literatuuronderzoek is fieldresearch uitgevoerd door middel van mondelinge dataverzameling met semigestructureerde interviews. Hierbij is een interviewschema met open vragen aanwezig geweest, die is ontstaan uit de topics met wat algemene vragen waar vanaf geweken mocht worden. Zo ontstond er de mogelijkheid om de diepte in te gaan door middel van doorvragen. Voor de respondenten was het niet inspannend omdat zij buiten antwoorden geven niets hoefden te doen. Een nadeel kon zijn dat de begeleiders geen anonimiteit hadden. Doordat er sprake was van een face-to-facegesprek werd er benadrukt dat er zorgvuldig met de informatie omgegaan wordt. Ook kon er uitleg gegeven worden bij de vragen zodat er geen onduidelijkheden ontstonden voor de respondenten (Baarda, 2014).

Er is slechts één groep onderzocht. Het was een intensief onderzoek, van binnenuit, omdat de meningen van de begeleiders telden. Het was van belang dat de begeleiders informatie en ervaringen deelden om deze te kunnen verwerken in het onderzoek. Het fieldresearch vond plaats in de natuurlijke omgeving, namelijk op de werkvloer van 'De Regenboog'. Hier vond het gebruik van NmG plaats en het is een vertrouwde omgeving (De Bil, 2011).

3.3 Onderzoekspopulatie, onderzoekseenheden en respondenten

De onderzoekspopulatie is de verzameling van waar het onderzoek zich op richt. Het bestaat uit de leden van een groep waarover conclusies getrokken gaan worden. De onderzoeksuitkomsten gelden voor alle begeleiders van Gemiva SVG-Groep die werkzaam zijn op het kinderdagcentrum 'De Regenboog' en daar kinderen met het syndroom van Down begeleiden. De onderzoekspopulatie bestond dan ook uit deze begeleiders die tijdens het werken te maken krijgen met NmG. De onderzoekseenheden, gericht op personen, instanties of situaties die bij dit onderzoek betrokken waren, zijn acht begeleiders van Gemiva SVG-Groep die werkzaam zijn op het kinderdagcentrum 'De Regenboog' (De Bil, 2011).

De respondentengroep van dit onderzoek bestaat uit acht begeleiders die werkzaam zijn op 'De Regenboog'. Niet alle begeleiders hebben op deze locatie met NmG te maken. Er is zorgvuldig bekeken welke begeleiders er wel met NmG te maken hebben en zij zijn geïnterviewd. Er is een bewuste keuze gemaakt om de cliënten niet te interviewen aangezien de cliënten hiervoor nog te jong zijn. Daarnaast is het door de beperking niet mogelijk om een interviewgesprek aan te gaan. Ook de overige collega's zijn niet bij dit onderzoek betrokken, omdat er bij hen nauwelijks sprake was van het werken met NmG.

3.4 Steekproef

Er is een doelgerichte steekproef uit de onderzoekspopulatie genomen, waarbij sprake was van een homogene groep. Deze groep moest aan een aantal criteria voldoen. Zo moesten zij vrouwelijke begeleiders zijn, omdat het aan mannen ontbreekt, en zijn zij allen werkzaam binnen kinderdagcentrum 'De Regenboog' met een lopend contract. Ook hebben zij werkervaring met kinderen met het syndroom van Down en met NmG (Baarda, 2014). Het betrouwbaarheidsniveau lag hoog doordat de eigen meningen van de respondenten bevestigd werden. Deze respondenten zijn allen experts omdat zij geselecteerd zijn op basis van hun kennis en achtergrond.

3.5 Onderzoeksinstrumenten en operationalisatie

Een interviewvragenlijst is gebruikt als onderzoeksinstrument. Deze vragenlijst was tot stand gekomen door dat vanuit de kernbegrippen topics naar voren waren gekomen. De topics waren onderverdeeld in subtopics en aan de hand daarvan waren de interviewvragen opgesteld. Het overzicht van de kernbegrippen tot aan de interviewvragen staat op de volgende bladzijde in tabel 2. De interviewvragenlijst was geen strakke richtlijn, maar de onderwerpen kwamen wel ter sprake tijdens de interviews (Baarda, 2014). De interviews zijn opgenomen met een spraakrecorder. Dit is vermeld voor het interview begon. Door de auditieve opname met de spraakrecorder konden de interviews achteraf verwerkt worden in een transcript om deze vervolgens te coderen. In het transcript zijn letterlijk alle woorden vermeld die in het interview te horen waren.

Tabel 2. Overzicht kernbegrippen, topics, subtopics en interviewvragen.

Kernbegrip	Topic	Subtopic	Interviewvragen
Nederlands met Gebaren	NmG	•Waarom NmG •Aanleren NmG	1. Wat zijn jouw motieven om wel of niet te kiezen voor NmG? 2. Kun je motieven van anderen noemen om NmG wel of niet toe te passen? 3. Hoe sta jij tegenover de motieven van anderen? 4. Als je jouw kennis van NmG zou moeten inschalen op een schaal van 1 tot 10, waarbij 1 is ‘zeer beperkt’ en 10 is ‘zeer goed’, kun je mij dan vertellen welk cijfer je aan je eigen kennis zou geven? 5. Kun je ook aangeven hoe je tot dit cijfer komt? 6. Op welke wijze heb je het NmG eigen gemaakt?
Syndroom van Down	Begeleiding van kinderen met Downsyndroom	•Belevingswereld •Fysieke belemmeringen •Verstandelijke beperking	7. Op welke wijze wordt er rekening gehouden met het syndroom van Down bij het aanleren van gebaren? 8. Ervaar je het als moeilijker om gebarentaal aan te leren bij een kind met het syndroom van Down en zo ja/nee, waarom?
Vertraagde ontwikkeling	Spraak- en taalontwikkeling	•Lage spierspanning in het mondgebied •Bouw van de mond en tong •Slechte aansturing vanuit de hersenen naar de spieren •Auditief beperkt •Korte termijn geheugen voor taal	9. Zie jij oorzaken van de spraakontwikkeling bij kinderen met het syndroom van Down? 10. Weet jij hoe de spraakontwikkeling gestimuleerd kan worden? Op welke manier doe jij dat nu? 11. En hoe geldt dat voor de taalontwikkeling?
Knelpunten	Knelpunten	•Aanleren •Toepassen	12. Op welke manier zou jij NmG (beter) willen aanleren? 13. Zou je openstaan voor een cursus? 14. Hoeveel tijd per week wil je maximaal besteden aan het aanleren van NmG? 15. Op een schaal van 1 tot 10, waarbij 1 ‘zeer laag’ en 10 ‘heel hoog’ is, waar ligt jouw motivatie om bezig te zijn met NmG? 16. Hoe kom je aan dit cijfer? 17. Op welke manier pas jij NmG op dit moment toe? 18. Zou je dit anders willen doen en zo ja/nee, hoe? 19. Hoe vind je dat jouw collega’s het toepassen?

		• Handelingsverlegenheid	20. Wat mis je op dit moment als je NmG wilt gebruiken? 21. Kun je mij een situatie vertellen waarbij er sprake was van handelingsverlegenheid als het gaat om het aanbieden van NmG? 22. Heb jij het idee dat collega's last hebben van handelingsverlegenheid?
Samenwerken	Samenwerking	• Logopedisten • Instanties • Ouders	23. Op welke manier ervaar jij hulp van een logopediste? 24. Welke hulp zou je nog meer willen vanuit de logopediste? 25. Vanuit welke andere professionals of instanties zou jij hulp willen krijgen bij het aanbieden van NmG?
Methodes	Methodes	• Lotte & Max • Gebarenmap • Apps	26. Welke methodes worden er op dit moment gebruikt bij het inzetten van NmG? 27. Wat vind je van deze methodes? 28. Mis je iets in deze methodes? 29. Ken je zelf nog andere methodes die relevant zijn voor het inzetten van NmG?

3.6 Data-analyse

De data-analyse begon bij de dataordening in informatie-eenheden. De tekst werd opgesplitst in fragmenten. De fragmenten werden beoordeeld op de relevantie. Dit werd gedaan door kwalitatieve analyse. Daarna vond een datareductie plaats waarbij alle bruikbare informatie uit het interview geselecteerd is door te werken met open codering. Eerst werden de fragmenten gelabeld, waarbij de fragmenten in woorden samengevat zijn. Toen werden de gelijke labels met synoniemen samengevoegd (De Bil, 2011). Vervolgens heeft er axiale codering plaatsgevonden waarbij de labels in categorieën samengevoegd werden. Dan volgde het selectieve coderen. Er werden centrale begrippen gezocht, waarbij stil werd gestaan bij de onderzoeksvraag en het onderzoeksdoel (Baarda, 2014).

3.7 Betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid

Betrouwbaarheid is de mate waarin een meting onafhankelijk is van toeval wat op te delen is in externe en interne betrouwbaarheid. De externe betrouwbaarheid gaat over de betrouwbaarheid in zijn algemeenheid. Door middel van audit trail is de externe betrouwbaarheid verhoogd. Alles wat zich gedurende het onderzoek heeft afgespeeld, is voor derden duidelijk. Door de methode weten derden op welke manier de onderzoeksgegevens verkregen zijn en was het onderzoeksmateriaal beschikbaar. Door interviewvragen vanuit de topiclijst op te stellen, de semigestructureerde interviews op te nemen met een spraakrecorder en deze later terug te luisteren bij het uittypen van de transcripten is er stapsgewijs zichtbaar geworden hoe de onderzoeksgegevens verkregen zijn. Ook is het onderzoek door externen gecontroleerd om mogelijke systematische of toevallige fouten te voorkomen in de verwerking van de data (De Bil, 2011).

De interne betrouwbaarheid is verhoogd door de intrabeoordelaarsbetrouwbaarheid. De acht interviews zijn op tijd gepland in een apart kantoor waardoor er sprake was van dezelfde omstandigheden. Door de interviewvragenlijst zijn de interviews in grote lijnen hetzelfde verlopen.

Doordat er sprake was van face-to-face gesprekken kon er gereageerd worden op wat er gebeurde, zodat er geen vraag verkeerd begrepen kon worden door de respondenten. De betrouwbaarheid is naast externe en interne betrouwbaarheid verhoogd door peerfeedback toe te passen door collega's (Baarda, 2014). Twee collega's hebben het onderzoeksverslag gelezen en bekritiseerd.

Ecologische validiteit zorgt ervoor dat er dicht bij de werkelijkheid gebleven wordt. Deze vorm van validiteit zegt iets over de geldigheid van de resultaten waar het de dagelijkse praktijk betreft, namelijk op de werkvloer. Om de ecologische validiteit te verhogen zijn de interviews afgenomen in de vertrouwde werkomgeving. De begeleiders zijn op tijd op de hoogte gebracht van het interview zodat zij hier de tijd voor hadden en geen werkdruk ervaarden. Om de interne validiteit te verhogen waren er al interviewvragen opgesteld per topic. Ook is elk interview begonnen met dezelfde opening: " Welkom en bedankt dat u tijd heeft gemaakt. Dit interview zal gaan over wat jullie als begeleiders nodig hebben om gebarentaal toe te passen. Het interview zal ongeveer een half uur tot drie kwartier duren". Dit diende als richtlijn en de vragen werden niet veranderd (De Bil, 2011). Sociale wenselijke antwoorden zijn voorkomen doordat het een semigestructureerd interview was en er doorgevraagd kon worden per topic. Er kon op deze manier dieper op de meningen ingegaan worden. De externe validiteit richt zich op de generaliseerbaarheid. Deze validiteit is verhoogd doordat bijna alle begeleiders die relevant zijn voor dit onderzoek geïnterviewd zijn.

Voor deze begeleiders zijn de aanbevelingen van dit onderzoek bruikbaar. De representatieve steekproef van de populatie is betrouwbaar doordat alle acht de interviews met Nederlandse vrouwen afgenomen zijn die allen werkzaam zijn binnen 'De Regenboog' (Baarda, 2014).

De instrumentele bruikbaarheid richt zich op het gebruiken van de resultaten voor een praktisch doeleind. Het onderzoek is opgezet om veranderingen te begeleiden door literatuur- en veldonderzoek te doen. De instrumentele bruikbaarheid is verhoogd door aanbevelingen te schrijven na het onderzoeken in de praktijk. Deze aanbevelingen bieden de begeleiders handvatten bij het toepassen van gebarentaal bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd.

"De conceptuele bruikbaarheid heeft betrekking op de mate waarin de onderzoeksresultaten indirect worden ingezet door bijvoorbeeld een discussie over het onderwerp aan te snijden" (Verhoeven, 2014). Om deze vorm van bruikbaarheid te verhogen, zijn de begeleiders en vooral de opdrachtgever van "De Regenboog" actief betrokken bij het onderzoek.

4. Resultaten

Allereerst is er in dit hoofdstuk het verloop van het veldwerk beschreven en daarna de onderzoeksresultaten per topic, aan de hand van de resultaten die zijn voortgekomen uit het veldwerk.

4.1 Verloop veldwerk

Ten aanzien van de planning verliep het veldwerk anders dan verwacht. Collegae annuleerden regelmatig de afspraak waardoor de vooraf gemaakte planning niet meer overeenkwam. Daarnaast was het moeizaam om in het begin respondenten te vinden doordat er sprake was van een beperkt aantal medewerkers in het team. Naar mate de tijd vorderde werden er nieuwe collegae aangenomen waardoor er meer mogelijkheden ontstonden. De respondentengroep werd meer divers dan vooraf bedacht, doordat deze nu bestond uit zowel flexmedewerkers als vaste begeleiders. Dit heeft de validiteit niet verminderd, doordat alle respondenten een langere tijd werkzaam zijn binnen de doelgroep en ervaring hebben met het toepassen van Nederlands met Gebaren.

Gedurende de interviewperiode speelden er lichamelijke klachten op. Dit zorgde ervoor dat spreken lastig was tijdens het afnemen van een interview, wat resulteerde in sporadische afleiding. Aangezien de planning niet meer op schema lag, zijn de interviews in deze periode toch afgenomen. Doordat het bekend was, kon er voorbereiding getroffen worden door de respondenten in te lichten over de klachten. Op deze manier is de betrouwbaarheid van de interviews niet verminderd.

Ten gevolge van de interviews is er een nieuw topic ontstaan, namelijk 'praktische wensen'. Er werden door de respondenten geregeld nieuwe concepten voorgesteld. Het is van belang om deze mee te nemen in dit onderzoek en om die reden zal deze topic worden toegevoegd bij het beschrijven van de resultaten. Echter is de topic 'methodes' komen te vervallen. Er bleek uit de interviews met alle respondenten dat er geen echte sprake was van een methode. Wel zijn er hulpmiddelen om gebaren aan te leren, maar deze zullen verwerkt worden in de overige topics.

4.2 Resultaten van de interviews

4.2.1 Nederlands met Gebaren

Alle respondenten geven aan dat de basis van de gebarenkennis voldoende is. Deze gebaren zijn geïntegreerd in de werkwijze en worden gedurende de dag toegepast. Dit gebeurt vooral tijdens boekjes voorlezen, liedjes zingen, het eten en een activiteit afronden. Echter hebben zes van de acht respondenten aangegeven dat het ontbreekt aan voldoende kennis van gebaren. Het gemiddelde cijfer dat gegeven wordt als het gaat om de gebarenkennis op een schaal van één tot tien is net aan voldoende, namelijk afgerond naar boven een zes. Een respondent die er bovenuit stijgt wat betreft het cijfer, heeft thuis een privé cursus gevolgd. Dit was vanuit eigen initiatief om zichzelf kennis over de gebarentaal te bij te brengen. Eén respondent heeft een NmG cursus vanuit het kinderdagcentrum 'De Regenboog' gevolgd, maar de grote meerderheid heeft op vorige werklocaties een cursus NmG gevolgd. De twee invallers komen niet in aanmerking voor het volgen van een cursus.

De mogelijkheden die vanuit de locatie aanwezig zijn om de gebarenkennis te verhogen is ten eerste het gebarenboekje. Het grote deel van de respondenten geeft dit aan en gebruikt dit ook. Wat twee respondenten als nadeel omschreven aan het boekje, is dat er veel gebaren niet instaan. Ten tweede hebben alle respondenten een positief woord over de DVD serie Lotte & Max. De meerderheid geeft daarbij wel aan dat het te weinig wordt gekeken. Ook is er de mogelijkheid om gebaren van een A4 te leren, die opgehangen zijn op de groep en op het toilet. De helft van de respondenten vindt dit handig, omdat er op deze manier snel gekeken kan worden, mocht er wat vergeten zijn. De andere helft ervaart het als lastig om een gebaar van een papier te leren. Tenslotte is er een snelkoppeling naar een gebarenwoordenboek online, die gebruikt wordt door bijna alle respondenten en waar positief over gesproken wordt.

Over het gebruik van NmG zegt een respondent: *“Het eten, drinken, dieren en dagen van de week zijn dingen die elke dag terugkomen, maar als je bijvoorbeeld het strand zegt, dan weet ik het niet”*.

4.2.2 Begeleiding van kinderen met Downsyndroom

Alle respondenten vinden gebarentaal aanleren aan een kind met het syndroom van Down niet lastig. Ieder benoemd herhalen en geduld als de twee kernwoorden die nodig zijn om een kind met het syndroom van Down gebaren aan te leren. De meerderheid zegt dat NmG positief is voor de spraak, omdat de spraak vertraagt tijdens het maken van een gebaar en het woord om die reden duidelijker uitgesproken wordt.

De reden dat kinderen met het syndroom van Down de gebaren goed oppakken, komt door de visuele instelling. De helft benoemd dit als argument om gebaren te gebruiken. De andere helft van de respondenten geeft aan dat de gebaren beter opgeslagen worden dan woorden en dat het verbaal ondersteunend is. Eén respondent richt het meer op het wegnemen van onmacht binnen het communiceren. Door de gebaren gaat de communicatie niet alleen vanuit de begeleider maar kan het ook vanuit het kind komen.

De meerderheid van de respondenten geeft aan dat de gebaren aangeleerd worden door middel van de gebarenlesjes. Door dit veel te herhalen in de week en de tijd te nemen wordt het resultaat bereikt. Eén respondent zegt dat het spelenderwijs het beste werkt. Bij kinderen die moeilijk geconcentreerd blijven of fysieke beperkingen hebben, reageren alle respondenten op dezelfde manier, namelijk dat de handen letterlijk vastgepakt worden en het herhaald wordt. Over de kinderen met een fysieke beperking zijn de meningen verdeeld. Drie van de acht respondenten zeggen de gemaakte gebaren te corrigeren. Daarbij benoemd één respondent een poging te doen het gebaar te verfijnen. De meerderheid van de respondenten benoemd dat er genoeg wordt genomen met een gebaar, ook al is het anders. De minderheid is geen voorstander van een eigen gebarentaal, omdat het frustrerend kan zijn voor een kind dat sommigen niet begrijpen wat het gebaar inhoudt.

Een respondent zegt over de spraak tijdens een gebaar: *“Als je een gebaar maakt dan moet je langzaam praten en zeg je ‘bààl of beeer’, terwijl je normaal heel snel bal of beer zegt”*.

Over het spelenderwijs aanleren zegt een respondent: *“Niet aan tafel in een kale ruimte, maar juist gewoon op een groep met een simpel balspel en dan continu ‘bal’. En als ze dat gebaar doen dan belonen door meteen die bal over te rollen”*.

4.2.3 Knelpunten

Alle respondenten bevinden verschillende knelpunten in de huidige aanpak. De basisgebaren zitten bij alle respondenten in het systeem, maar naast de dagelijkse basisgebaren is er weinig bekend. Ook wordt volgens het merendeel van de respondenten het toepassen van gebaren vaak vergeten doordat er geen structuur is.

Er wordt te weinig naar de Dvd's van Lotte & Max gekeken, vinden bijna alle respondenten. Ook benoemd de grote meerderheid dat er te weinig tijd gestoken wordt in het aanleren van gebaren, zowel voor de begeleiders als voor de kinderen. Eén keer in de twee weken krijgen de kinderen tien minuten gebarenles van de logopediste. De begeleiders die dan werkzaam zijn, krijgen dit ook mee. Daarbij ervaren twee respondenten het als een drempel om de gebaren na te vragen die op die dag zijn aangeleerd. Er is een mogelijkheid om de gebaren van een A4 te leren, maar de helft van de respondenten ervaart dit als lastig. Daarnaast loopt één respondent er tegenaan dat het niveauverschil van de kinderen te groot is tijdens de gebarenles.

De reden dat stagnaties plaatsvinden wat betreft het toepassen van NmG komt volgens bijna alle respondenten doordat er binnen het team geen motivatie is, wat voortkomt uit twee hoofdredenen. De eerste reden volgens het merendeel van de respondenten is dat het doel van NmG niet helder is. Er wordt meermaals benoemd dat het nut van de inzet van gebaren bij kinderen met syndroom van Down niet ingezien wordt. De tweede reden, wat zeven van de acht respondenten benoemen, is dat weinig initiatief getoond wordt vanuit het team. Individueel is iedere respondent gemotiveerd, maar in de praktijk is er volgens de meerderheid sprake van gemakzucht. Een deel van de respondenten benoemd dat het geen zin heeft om gebaren in te zetten zolang niet het hele team erin mee gaat. Daarnaast zeggen twee respondenten dat er weinig initiatief getoond wordt, als het op gebaren aankomt. Ook onderling is dit zichtbaar volgens de helft van de respondenten. Collegae corrigeren elkaar niet of worden niet aangesproken waardoor de minderheid van de respondenten genoeg neemt met een minimaal gebaar.

Een respondent die motivatie verloor zegt: *"Ik werd er zelf gedemotiveerd door. Ik kreeg het gevoel van vechten tegen de bierkaai"*.

4.2.4 Samenwerken

4.2.4.1 Team

Alle respondenten geven aan dat er een betere samenwerking binnen het team zou moeten zijn. Er wordt aangegeven dat het team niet op één lijn zit. Wel is iedereen bereid om de kennis van gebaren uit te breiden door middel van een cursus, als deze aangeboden zou worden. Alle respondenten geven aan dat dit een klassikale cursus zou moeten zijn. De gegeven redenen hiervoor lopen uiteen. Ten eerste zegt de helft van de respondenten dat er door middel van een klassikale cursus meteen sprake van sociale controle is. De andere helft zegt dat op die manier meteen directe afspraken gemaakt kunnen worden. Drie van de acht respondenten zegt een uur per week te willen oefenen. De andere vijf spraken meer over eens per maand. Iedere respondent is het er mee eens dat samenwerken stimuleert en dat het zorgt voor een verbeterde communicatie. Een respondent geeft over een klassikale cursus aan: *"Dat je het met elkaar leert en elkaar erop kan wijzen lijkt mij het handigst"*.

4.2.4.2 Logopediste

Eenzijds is het grote deel van de respondenten blij met de logopediste omdat ze duidelijk uitlegt, durft te communiceren en thuis is in NmG bij kinderen met syndroom van Down. Anderzijds willen alle respondenten dat de logopediste meer op de groep aanwezig is en dat er een korter lijntje is. De meerderheid vindt het positief dat de logopediste gebarenles aan de cliënten geeft, alleen zou dit vaker mogen. Vijf respondenten geven aan dat dit minimaal één keer per week zou moeten plaatsvinden. Ook zouden vijf respondenten het appreciëren als de logopediste gebarenles zou geven aan de begeleiding. Volgens vier respondenten is dit haalbaar door 'een gebaar van de week' in te zetten, die tijdens het ochtendoverleg geïntroduceerd wordt. Twee respondenten benoemen dat dit door middel van een gebarenklas kan. Twee van de acht respondenten geven aan dat ze de logopediste nog niet hebben gezien.

"Ehm ze legt het wel heel duidelijk uit en corrigeert ook, alleen het is te kort", is wat een respondent aangaf over de logopediste.

4.2.4.3 Ouders

Een samenwerking tussen de begeleiders en ouders is wat zeven van de acht respondenten als iets positiefs zouden beschouwen. Daarbij benoemen twee respondenten dat dit op vrijwillige basis kan en dat is het proberen zeker waard. Volgens één respondent is het een mogelijkheid om een ouderavond over gebaren te organiseren. Een andere respondent geeft aan dat een ouderclub kan worden gerealiseerd om gebarenles te volgen. Daarnaast is er een mogelijkheid om een samenwerking te starten door middel van de gebaren in het rapporteursysteem te zetten, benoemd een respondent. Wel is het volgens drie van de acht respondenten van belang dat er een wisselwerking is. Een respondent zegt daarover: *"Ja, een wisselwerking is leuk. Dan kunnen ouders ook feedback vragen, bespreken en tegelijkertijd hun kinderen wat aanleren. Maar dan moet de groep het wel oppakken anders krijg je teleurstellingen"*.

4.2.5 Praktische wensen

Vanuit zeven van de acht respondenten komt naar voren dat een gebarenboekje is aanwezig is. Twee hiervan geven aan dat het gebarenboekje incompleet is. Daarnaast hebben drie respondenten aangegeven dat een compacter boekje praktischer zou zijn. Ook geven zes respondenten aan dat het boekje geen vaste plek heeft en daardoor niet gebruikt wordt.

De meerderheid geeft aan open te staan voor een weekgebaar. Hierbij benoemde de helft van de respondenten dat dit in het ochtendoverleg zou moeten plaats vinden. Drie respondenten vinden dit een geschikte taak voor de stagiaire, terwijl één respondent zegt dat het meer een taak voor de logopediste is om het weekgebaar te introduceren. Daarnaast geven drie respondenten aan dat het weekgebaar meegenomen kan worden in het kringmoment. Ook hebben drie van de acht respondenten aangegeven dat naamgebaren tijdens het kringmoment gemist worden, waardoor de cliënten niet de mogelijkheid hebben om een begeleider of ander kind te benoemen.

Over het inzetten van het weekgebaar zegt een respondent: *"Dat je dat erbij gaat toepassen in het kringmoment, want dan ben je eigenlijk toch al bezig met gebaren dus dat je dan het gebaar van de week elke keer herhaald"*.

5. Conclusies

In dit hoofdstuk zijn deelvragen en de centrale onderzoeksvraag beantwoord. Dit is beschreven naar aanleiding van het voorgaande hoofdstuk, de resultaten.

5.1 Deelvraag één

Op welke wijze zetten de begeleiders van 'De Regenboog' op dit moment Nederlands met Gebaren in bij een cliënt in de kleuterleeftijd met het syndroom van Down?

Nederlands met Gebaren is een onderwerp waar aandacht aan gegeven wordt gedurende de dag op locatie 'De Regenboog'. Het zijn vooral de basisgebaren die elke dag terugkomen. Dit gebeurt tijdens de dagelijkse activiteiten en met de overgangen tussen deze activiteiten. Deze gebaren zitten in het systeem en worden, over het algemeen, standaard gebruikt. Daarnaast worden er hulpmiddelen ingezet, zoals Dvd's, om NmG aan te leren aan de cliënten. Ook de logopediste biedt hierin ondersteuning door eens in de twee weken gebarenles te geven. Dit gebeurt in een bepaald thema. Voor de begeleiders is er de mogelijkheid om deze gebaren te leren van papieren die op de kast worden gehangen. Afgezien daarvan is er een gebarenboekje aanwezig, zodat de begeleiders te allen tijde een gebaar kunnen opzoeken. Daarnaast is op de gezamenlijke computer de mogelijkheid om via een snelkoppeling bij een online gebarenwoordenboek te komen.

5.2 Deelvraag twee

Tegen welke knelpunten lopen de begeleiders van 'De Regenboog' aan in de huidige aanpak van het toepassen van Nederlands met Gebaren?

Gekeken naar het toepassen van NmG door de begeleiders zijn er verschillende knelpunten naar voren gekomen. De begeleiders van de Regenboog lopen tegen het feit aan dat motivatie vanuit het team mist. Individueel is er motivatie, maar dit komt niet tot uiting omdat dit niet uitgesproken wordt. Het is ieder voor zich, in plaats van een teamwork wat betreft het toepassen van NmG. De reden die hiervoor gegeven wordt, is dat er geen helder doel voor ogen is. Het nut inzien van NmG toepassen bij kinderen met het syndroom van Down ontbreekt. Daarnaast wordt onderling weinig feedback gegeven. Zodra een collega een gebaar vergeet of verkeerd toepast wordt daar niet altijd wat van gezegd. Dit past dan ook bij de ontbrekende motivatie. Niemand van de begeleiding neemt het initiatief om dit te veranderen, omdat het nut niet ingezien wordt. Dat maakt de cirkel rond, zoals in figuur 3 te zien is. Daarnaast wordt te weinig tijd en energie gestoken in wat betreft de hulpmiddelen voor het aanleren van de gebaren, ondanks het feit dat het als positief wordt gezien. De papieren met de gebaren worden ook als knelpunt gezien doordat niet helder is hoe het gebaar gemaakt moet worden, wat onduidelijkheid veroorzaakt. Naast deze papieren op de groep is er een gebarenboekje, dat niet veel gebruikt wordt. Dit is onoverzichtelijk doordat het niet compact genoeg en te onduidelijk is. Daarbij is ook behoefte aan een gebarencursus. Het knelpunt is dat de cursussen die gevolgd zijn omtrent gebaren jaren geleden, of op vorige locaties zijn gevolgd. Flexmedewerkers komen niet in aanmerking voor een cursus, wat tot onbegrip leidt en waardoor niet het gehele team hetzelfde kan bieden.

Figuur 3. Vicieuze cirkel.

5.3 Deelvraag drie

Waar moeten de begeleiders van 'De Regenboog' op letten bij het aanleren van Nederlands met Gebaren bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd?

Uit de afgenomen interviews is gebleken dat het gaat om geduld en herhalen. Kinderen met het syndroom van Down hebben een langere verwerkingstijd en kunnen niet te veel informatie tegelijk opslaan. Het is hierdoor van belang de tijd te nemen voor het aanleren van gebaren en dit te herhalen. Kinderen met het syndroom van Down zijn visueel ingesteld en hebben om deze reden behoefte aan communiceren met gebaren. De spraakontwikkeling zal toenemen doordat de spraak vertraagd tijdens het uitspreken met tegelijkertijd het gebaren van een woord. Dit maakt dat de kinderen het gesproken woord beter tot zich kunnen nemen om op deze manier de klanken te leren. Zolang het kind nog niet bereid is om het woord uit te spreken, bestaat de mogelijkheid te communiceren door middel van het gebaar.

Vaak is bij kinderen met het syndroom van Down sprake van een fysieke belemmering. Dit houdt in dat de kinderen niet altijd in staat zijn om het gebaar op de correcte manier uit te voeren. De mogelijkheid bestaat dat er nog wat aan het maken van het gebaar gecorrigeerd kan worden door letterlijk samen met het kind het gebaar te maken, maar uiteindelijk zal het geaccepteerd worden dat er geen verbetering meer in zal zijn.

5.4 Deelvraag vier

Wie kan de begeleiders van 'De Regenboog' helpen om Nederlands met Gebaren toe te passen?

Ten eerste is de basis van het team erg belangrijk. De basis houdt in dat ieder in het team werkt aan hetzelfde doel en elkaar hierin durft te corrigeren waar nodig. Als het nut van NmG inzetten bekend is bij iedere begeleider kan dit ervoor zorgen dat er een gezamenlijke motivatie ontstaat. Op deze manier kan NmG effectief worden toegepast. Daarbij is het van belang dat collegae elkaar corrigeren en kunnen helpen. Om te kunnen helpen moet de algemene gebarenkennis van NmG hoog liggen.

De logopediste kan een grote rol spelen bij het hulp bieden in NmG. Dit kan door vaker op de groep aanwezig te zijn en hierdoor een korter lijntje te houden met de begeleiders. De logopediste kan ook meerdere nieuwe zaken inzetten zoals het introduceren van een gebaar van de week en naamgebaren voor de kinderen. Een concreet gebarenboekje is wat gewenst wordt, zodat er vaker en sneller een gebaar opgezocht kan worden.

Ook zou een samenwerking met ouders nuttig zijn. Een wisselwerking tussen de ouders en begeleiders zorgt voor een optimale ontwikkeling van NmG bij de kinderen. Ouders kunnen geïnformeerd worden zodat ook vanuit hen motivatie ontstaat om gebaren aan te leren. Het is bij het betrekken van de ouders wel belangrijk dat het hele team op één lijn zit zodat de ouders op de hoogte gehouden worden van de gebaren.

5.5 Onderzoeksvraag

Wat hebben de begeleiders van 'De Regenboog' van Gemiva-SVG Groep nodig om Nederlands met Gebaren (NMG) optimaal toe te passen bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd?

Uit dit kwalitatieve onderzoek is gebleken dat er verschillende aspecten zijn die een positieve invloed kunnen hebben op het toepassen van NmG bij kinderen met het syndroom van Down. Het eerste aspect heeft betrekking op kennis. De begeleiders beheersen basiskennis, maar er wordt een hoop gemist als het gaat om gebaren. Deze kennis zou bijgebracht kunnen worden door middel van een gebarencursus of een wekelijks gebaar wat geïntroduceerd wordt door de logopediste.

Naast kennis is motivatie een aspect wat naar voren komt. De deskundigheid van het team kan bevorderd worden door allen het doel helder voor ogen te hebben wat betreft het nut van het inzetten van NmG bij kinderen met syndroom van Down. Door allereerst een duidelijk beeld te creëren voor het gehele team van wat kinderen met Downsyndroom nodig hebben en de reden hiervan, kan het er voor zorgen dat het team op één lijn komt. Deze combinatie bevordert de motivatie en kennis.

Het aspect samenwerken is tevens van belang. Naast het feit dat het hele team een collectief doel heeft, is het bevorderlijk dat er samengewerkt wordt met de logopediste. Het is gewenst dat nauwere communicatie tot stand komt en dat de logopediste zo nu en dan komt meekijken op de groep. Daarbij is het belangrijk dat feedback gegeven wordt zodat de juiste gebaren aangeleerd worden en deze goed overgebracht kunnen worden naar de kinderen. Dit kan ook ter compensatie met het gebarenklasje, wat vaker voor zou moeten komen dan één keer in de twee weken. Ook een samenwerking met ouders zou er aan kunnen bijdragen dat de kinderen met het syndroom van Down optimaal de kans krijgen om NmG toe te passen. Daarbij is sprake van een wisselwerking tussen ouders en begeleiders, waardoor een sociale controle ontstaat.

Het team kan ook meer gebruik maken van de hulpmiddelen zoals de Dvd's van Lotte en Max. Dit is educatief voor zowel de kinderen als voor het team. Een compact gebarenboekje zou stimuleren dat begeleiders deze vaker kunnen gebruiken en daardoor het gebaar goed aanleren.

6. Discussie

Dit hoofdstuk is gericht op de methodische discussie waarin betrouwbaarheid, validiteit en de bruikbaarheid van het onderzoek centraal staan. Daarnaast zijn de onderzoeksconclusies geanalyseerd en geïnterpreteerd in relatie tot de theorie. Dan gaat de aandacht uit naar het onderzoeksgedrag en het onderzoeksproces.

6.1 Methodische discussie

De externe betrouwbaarheid is verhoogd door het gebruik van audit trail. De interviews zijn opgenomen met een spraakrecorder en konden daardoor achteraf getranscribeerd worden. Zo is er stapsgewijs zichtbaar hoe de onderzoeksgegevens zijn verkregen. De interne betrouwbaarheid zou verhoogd worden door interviews met de acht respondenten in een apart kantoor af te nemen. Dit was niet altijd mogelijk waardoor er ook interviews op de groep zijn afgenomen. Om deze reden werd de deur dicht gedaan en hing er op de deur een briefje dat er niemand binnen mocht komen, waardoor er tijdens het afnemen van de interviews niet gestoord werd. De interviews verliepen allen grotendeels hetzelfde doordat er meer sprake was van vraag- en antwoordmethode (Baarda, 2014). Door middel van doorvragen naar aanleiding van de subtopics kwam meer diepgang in het interview en is de betrouwbaarheid niet minder geworden. Echter, als gevolg van ziekte was er bij een interview sprake van afleiding. Dit heeft geen nadelige gevolgen gehad voor het onderzoek, maar het was wel storend. Om de betrouwbaarheid meer te verhogen is peerfeedback toegepast door twee collega's. Ook is geruime tijd van tevoren aangegeven aan de respondenten dat er sprake zou zijn van een interview. Dit zorgde ervoor dat de ecologische validiteit verhoogd werd, omdat de respondenten het op deze manier konden inplannen en geen werkdruk voelden. Ook is het veldwerk in een dagelijkse situatie verricht, namelijk de natuurlijke werkomgeving van de respondenten. De interne validiteit is verhoogd doordat elk interview met dezelfde opening is begonnen en daarbij gebruik te maken van de vooraf opgestelde topiclijst en interviewvragen (De Bil, 2011). Dit onderzoek is opgezet om veranderingen te begeleiden door literatuur- en veldonderzoek te doen. Ook is er sprake van een hoge bruikbaarheid. De aanbevelingen kunnen zowel indirect als direct worden ingezet. De instrumentele bruikbaarheid is dan ook verhoogd door de geschreven aanbevelingen, wat de begeleiders handvatten biedt bij het toepassen van gebarentaal bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd.

6.2 Inhoudelijke interpretatie van de conclusies

6.2.1 Deelvraag één

Op welke wijze zetten de begeleiders van 'De Regenboog' op dit moment Nederlands met Gebaren in bij een cliënt in de kleuterleeftijd met het syndroom van Down?

Volgens Pot (2012) is het van belang om tien tot vijftien woorden per zes weken aan te bieden, die minstens drie keer per week los van elkaar aangeboden moeten worden. Door de respondenten wordt benoemd dat maximaal eenmaal in de twee weken nieuwe woorden aangeleerd worden, door middel van de logopediste. Daarnaast spreekt Schoone (2018) over het belang om NmG op een speelse manier aan te bieden bij kinderen met het syndroom van Down. Dit spreekt de kinderen aan, waardoor de communicatie goed op gang komt. Echter gaf één respondent aan het op spelenderwijs aan te leren.

6.2.2 Deelvraag twee

Tegen welke knelpunten lopen de begeleiders van 'De Regenboog' aan in de huidige aanpak van het toepassen van Nederlands met Gebaren?

Volgens Jolles (2013) moet intrinsieke motivatie aanwezig zijn. Hieraan ontbreekt het niet binnen locatie 'De Regenboog'. Wel ontbreekt het aan motivatie vanuit het team volgens de respondenten, als het gaat over het toepassen van NmG. Individueel is ieder gemotiveerd, maar als team is dit niet aan de orde. Het is juist van belang dat teamwerk zo optimaal mogelijk verloopt omdat teamwerk individuele prestatie, teamprestatie en de oplospercentages positief beïnvloedt. De respondenten geven aan dat deze motivatie ontbreekt omdat het nut niet ingezien wordt van het toepassen van NmG bij kinderen met het syndroom van Down. Er is geen concreet doel en dat wordt gemist. Schermer (2012) legt het nut uit als: "De gebaren worden niet gebruikt als hoofdelement, maar de gebaren zijn puur ter ondersteuning of ter stimulering van de spraak. Dit geldt ook voor kinderen met het syndroom van Down, voornamelijk in hun eerste levensjaren. Er wordt visueel gewerkt omdat kinderen met het syndroom van Down auditief minder ontwikkeld zijn dan visueel". Het doel volgens Deckers (2017) is dat de kinderen op deze manier toch kunnen communiceren. Hierdoor komt de taalontwikkeling dicht bij normaal ontwikkelende kinderen te liggen, indien rekening wordt gehouden met andere communicatievormen, wat volgens Veldman-Das (2003) minder frustratie oplevert.

Ter ondersteuning bij het aanleren van NmG zijn hulpmiddelen zoals "Kindergebaren met Lotte en Max". Dit biedt volgens NmG met Lotte en Max (2016) ondersteuning in de gesproken taal, waardoor de taalontwikkeling wordt gestimuleerd. Het is hierbij van belang dat dit adequaat wordt toegepast, zodat het kind meer zelfvertrouwen krijgt. De respondenten van 'De Regenboog' lopen er tegenaan dat hier te weinig tijd en energie ingestoken wordt, namelijk maximaal één keer per week.

Er worden op locatie 'De Regenboog' geen cursussen voor het aanleren van NmG aangeboden. De respondenten hebben hier behoefte aan omdat het voor de begeleiders lastig is om vanuit de praktijk een belangrijke rol te spelen in het aanbod van gebaren. Dat dit van belang is, komt ook naar voren in de theorie. Volgens Knowles, Holten & Swanson (2011) kan deze rol van begeleiders eenvoudiger worden door onder andere scholing. Daarbij is het analyseren van de behoeften van de begeleiders nodig zodat het nut om een cursus te volgen ook daadwerkelijk ingezien wordt, met daarbij het bijbehorende doel.

6.2.3 Deelvraag drie

Waar moeten de begeleiders van 'De Regenboog' op letten bij het aanleren van Nederlands met Gebaren bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd?

Respondenten benoemen dat 'geduld' en 'herhalen' de twee kernwoorden zijn. Er wordt benoemd dat kinderen met het syndroom van Down een langere verwerkingstijd hebben. Vanuit de theorie kan verondersteld worden dat er sprake is van een langere verwerkingstijd, alleen wordt daarbij benoemd door Stichting Down Syndroom (2018a) dat het kortetermijngeheugen voor gesproken taal beperkt is door de verstandelijke beperking. Zowel uit de respondenten als uit de theorie komt naar voren dat kinderen met het syndroom van Down auditieve informatie minder goed kunnen verwerken, waardoor de respondenten in de praktijk eenvoudige woorden aanbieden. Volgens de theorie houdt een spraakachterstand niet in dat de taalontwikkeling minimaal is (Schermer, 2004).

Uit het veldwerk is gebleken dat door fysieke belemmeringen problemen ontstaan bij het maken van de gebaren. Vanuit de theorie is meer belang bij het feit dat de gesproken taal belemmerd wordt in het mondgebied. De respondenten benoemen niets over de lage spierspanning in het mondgebied terwijl Logopediepraktijk voor kinderen (z.d.) aangeeft dat het voor de kinderen met syndroom van Down lastig is om de bewegingen van de mondspieren te plannen, te coördineren en af te stemmen.

Veldman-Das (2003) spreekt over een langere informatieverwerkingstijd bij kinderen, doordat het spreektempo vertraagt tijdens het maken van een gebaar. Ook de respondenten benoemen dit. Echter geeft Downteam Amsterdam (2018) aan dat dit ook resulteert uit het feit dat de kinderen gebaren imiteren en hierdoor een motorische handeling verrichten. Om deze reden wordt het beter onthouden en kan het kind het woord makkelijker terughalen.

6.2.4 Deelvraag vier

Wie kan de begeleiders van 'De Regenboog' helpen om Nederlands met Gebaren toe te passen?

De respondenten geven aan dat de logopediste belangrijk is om hulp te bieden in NmG. Er wordt aangegeven dat deze hulp niet voldoende aanwezig is. Logopedie Totaal (2016) spreekt van totale communicatie. Hieruit blijkt dat een samenwerking tussen de begeleiders en de logopediste onmisbaar is. Er wordt tijdens het aanleren van gebaren ook gewerkt aan de kaakstabiliteit. Deze twee punten kunnen alleen in samenwerkingsverband optimaal aangeleerd worden.

Een samenwerking tussen ouders en begeleiders is volgens Veldman-Das (2003) van belang. Het is bevorderlijk voor de spraak- en taalontwikkeling van het kind als gedurende de dag aandacht aan de gebaren gegeven wordt. Uit het veldwerk komt naar voren dat het wenselijk is dat er een samenwerking plaatsvindt tussen ouders en begeleiders. Echter, in de huidige aanpak is dit nog niet het geval. Vanuit de theorie komt naar voren dat een gebarenmap aangeboden moet worden aan de ouders met daarin de gebaren die het kind op dat moment leert. Daarentegen is gebleken dat voor begeleiders geen functionele gebarenmap beschikbaar is, wat het ontwikkelen van een gebarenmap voor ouders belemmert. Ook is het genoodzaakt dat het gehele team op één lijn zit als het gaat om de communicatie richting ouders, zodat dit optimaal verloopt. Op dit moment kunnen de begeleiders in de praktijk hier niet aan voldoen.

6.2.5 Centrale onderzoeksvraag

Wat hebben de begeleiders van 'De Regenboog' van Gemiva-SVG Groep nodig om Nederlands met Gebaren (NMG) optimaal toe te passen bij kinderen met het syndroom van Down in de kleuterleeftijd?

NmG wordt momenteel toegepast, alleen is er sprake van te weinig aanbod van gebaren. Het doel van NmG inzetten is duidelijk voor de begeleiders individueel, alleen als team in zijn geheel ontbreekt het aan inzet en motivatie. Volgens de theorie is dit ontbrekende deel juist van belang. Een gebarencursus volgen zou de rol van de begeleider eenvoudiger maken. Echter worden deze in de praktijk niet gegeven. Ook een samenwerking met ouders is van belang, maar dit is niet mogelijk op dit moment doordat de begeleiders niet over de juiste handvatten beschikken.

6.2.6 Generaliseerbaarheid conclusies

De conclusies zijn minimaal generaliseerbaar. NmG wordt landelijk ingezet bij kinderen met het syndroom van Down en er worden volgens Van Dussen (2018) in Nederland per jaar ongeveer driehonderd kinderen geboren met dit syndroom, waarbij de kans groot is dat gecommuniceerd gaat worden met NmG door de achterstand van de spraakontwikkeling. Uit de conclusies van dit onderzoek komt onder andere naar voren dat er meer samengewerkt moet worden met ouders, dat kennis ontbreekt, maar ook dat er knelpunten liggen rondom de hulpmiddelen van NmG.

Deze zijn gebaseerd op wat de begeleiding van kinderdagcentrum 'de Regenboog' ervaart. Daardoor gelden de conclusies niet landelijk voor andere kinderdagcentra. Er staat landelijke relevante informatie in dit onderzoeksverslag, maar grotendeels is dit gericht op locatie 'de Regenboog'.

6.3 Nieuwe informatie

Uit de resultaten die zijn voortgekomen uit de interviews, hebben zich geen nieuwe feiten aangedaan ten aanzien van de theorie die is beschreven in het theoretische kader. Er is echter wel een nieuwe topic toegevoegd in het voorgaande hoofdstuk 'resultaten'.

6.4 Feedback opdrachtgever

Het onderzoeksverslag is voorgelegd aan opdrachtgever Daniëlle Bakker, persoonlijk begeleider op kinderdagcentrum 'De Regenboog' van Gemiva-SVG Groep. Er is gedurende het proces kritisch meegekeken en feedback gegeven op dit kwalitatieve onderzoek. Dit is in twee keer gebeurd. Allereerst is feedback gegeven op het onderzoeksvoorstel en later over het onderzoeksverslag. Tussendoor zijn ideeën en uitkomsten ter sprake gekomen. In bijlage 1 is het feedbackverslag van Daniëlle te vinden.

6.5 Onderzoeksproces en eigen onderzoeksgedrag

Het onderzoeksproces en mijn onderzoeksgedrag daarin zijn naar tevredenheid verlopen. Door mijn gedrevenheid was er tijd genoeg om dit onderzoek af te ronden. Gedurende dit onderzoek ben ik kritisch naar mijzelf geweest door bewust mijn eigen mening achterwege te laten bij het afnemen van de interviews. Ik wilde eerlijke meningen horen zonder eigen oordeel, omdat ik denk dat hierdoor de resultaten van de interviews het meest betrouwbaar zijn. Ik heb een objectieve houding aangenomen en heb de meningen van de respondenten aangenomen zoals zij vertelden. Tijdens het transcriberen heb ik scherp naar mijzelf gekeken, waardoor ik kan stellen dat er geen sprake is van subjectiviteit. Bij vragen over de andere interviews heb ik de privacy benoemd. Echter, kwamen toch de resultaten ter sprake. Het besef van privacy was even weg, maar dit heb ik meteen weer opgepakt en benoemd. De anonimiteit is gewaarborgd doordat er geen namen bekend zijn gemaakt binnen het interview. Op deze manier weten de respondenten niet welke persoon achter de interviews zit. Ik wilde verwarring voorkomen en kies bewust integer te handelen.

Respondenten hebben niet kenbaar gemaakt dat er nadelige effecten zijn voor hen naar aanleiding van dit onderzoek. Door dit achteraf te bevragen had ik dit volledig uit kunnen sluiten, maar dit is niet gebeurd. Wel zijn alle respondenten gelijkwaardig behandeld. Ik wilde er voor zorgen dat ieder zich gemakkelijk voelde tijdens het interview. Zo ontstaat er een positieve sfeer, waarin openlijk gesproken kan worden. Om deze reden heb ik er voor gezorgd dat er een ruimte was waar niet gestoord zou worden.

7. Aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk zijn er aanbevelingen beschreven die logisch volgen uit het onderzoek. Hierbij is rekening gehouden of het geaccepteerd is in de probleemcontext, het een daadwerkelijke oplossing biedt en of het duurzaam en toelaatbaar is.

7.1 Voor opdrachtgever

7.1.1 Aanbeveling één: Een gezamenlijk doel

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat het belangrijk is om met het gehele team een gezamenlijk doel voor ogen te hebben wat betreft het toepassen van NmG bij kinderen met het syndroom van Down. Door dit gezamenlijke doel te realiseren, ontstaat motivatie waar het op dit moment aan ontbreekt. Ten eerste kan het theoretische kader uit dit onderzoeksverslag de kennis verhogen, maar ook zou een presentatie of uitleg voor het gehele team niet onmisbaar zijn. Advies is dat iedere begeleider thuis individueel informatie verzameld over het inzetten van NmG bij kinderen met het syndroom van Down. Vervolgens wordt de gevonden informatie doorgegeven aan de andere begeleiders door middel van een korte presentatie op een woensdagmiddag. Door deze aanpak is iedere begeleider individueel bezig met het onderzoeken en inlezen over het nut van NmG en wordt alle informatie samengevoegd zodat er een collectief doel ontstaat waar iedereen achter staat. Door er gezamenlijk mee bezig te zijn, wordt de teammotivatie tegelijkertijd hoger. Het vergt niet veel tijd, er zijn nauwelijks financiële middelen nodig, maar voor het team zal het veel brengen. De begeleiders die ervoor naar locatie komen, zijn hier maximaal een half uur. Dit kan gecompenseerd worden met een andere dag waardoor het geen onnodige kosten met zich meebrengt. Het is van belang dat één begeleider de leiding neemt, zodat de bijeenkomst gestructureerd kan verlopen. Het team reageert positief op deze aanbeveling en vindt dat hiervoor tijd gemaakt moet en kan worden.

7.1.2 Aanbeveling twee: Gebarenmap

Wat ook uit het onderzoek naar voren komt is dat er te weinig gebruik wordt gemaakt van de hulpmiddelen. Om deze reden is het van belang dat hier meer tijd voor wordt vrijgemaakt per week, maar wat hoofdzakelijk hulp zou bieden is een relevante, compacte gebarenmap. Het advies is dat door een persoon uit het team, in overleg met de logopediste, een nieuwe map wordt gemaakt. Het is hierbij van belang dat de dagelijkse basisgebaren hierin staan, zodat de mogelijkheid voor een nieuwe begeleider er is, om de basisgebaren te leren en dat de overige collega's de map kunnen pakken zodra er twijfel ontstaat over het maken van een gebaar. Allereerst zal de stagiaire in overleg met de persoonlijke begeleider zorgen voor een lijst op de groep, waar het gehele team woorden op kan schrijven die dagelijks gebruikt worden in combinatie met gebaren. Zodra deze lijst compleet is zal deze door de logopediste bekeken worden en waar nodig aangepast. De woorden zullen door de stagiaire gegroepeerd worden per categorie en via het programma van de logopediste uitgeprint worden. Dan haalt de begeleider die op woensdag werkt samen met de kinderen een map met insteekhoesjes en tabbladen en kan op die manier een nieuwe gebarenmap gemaakt worden voor een klein budget. Deze zal op een centrale plek op de groep komen te liggen. Het is van belang dat er ruimte in de map blijft om eventuele nieuwe gebaren toe te kunnen voegen en op die manier het boekje actueel te houden en nieuwe gebaren bij te leren. De logopediste gaf aan dat dit een positief plan is wat zal werken. Ook de persoonlijke begeleider heeft enthousiast gereageerd en geeft aan hier aan mee te willen werken. Het budget is er en deze map kan een lange periode mee.

7.1.3 Aanbeveling drie: Gebaar van de week

In dit onderzoek wordt zichtbaar dat er behoefte is aan meer kennis omtrent gebaren. De basiskennis is aanwezig, maar het ontbreekt aan het verbreden van de gebarenkennis. Het advies is om 'het gebaar van de week' in te zetten. Eén begeleider neemt per week het initiatief om het gebaar door te leren aan collegae. Er wordt een rooster gemaakt door de logopediste, waarin staat welke begeleider in welke week aan de beurt is om een gebaar aan de rest te leren. Dit rooster zal ook op de groep gehangen worden, zodat er geen verwarring kan ontstaan. In de week voordat de begeleider aan de beurt is, gaat de desbetreffende begeleider langs bij de logopediste om het gebaar correct aan te leren en uit te voeren. De logopediste ontvangt het gebaar en weet hoe het uitgevoerd moet worden. Zij is ertoe bereidt om deze aan te leren. De nieuwe gebaren kunnen toegevoegd worden aan de gebarenmap op de groep, of apart bewaard worden. Op deze manier blijft de gebarenkennis in een rustig tempo groeien en is er sprake van een sociale controle doordat alle begeleiders hiermee te maken hebben. Er is geen budget nodig en het neemt minimale tijd in beslag.

7.1.4 Aanbeveling vier: Samenwerking met ouders

Tenslotte is een samenwerking met ouders wat naar voren komt in het onderzoek. Door deze samenwerking aan te gaan krijgen kinderen met het syndroom van Down optimaal de kans om gebaren aan te leren. Allereerst is het organiseren van een informatieavond voor ouders van belang. Dit kan op de locatie, waar alle middelen beschikbaar zijn. De locatiemanager zal hierbij aanwezig zijn en de begeleiders, die openstaan voor het geven van een presentatie, zullen NmG toelichten. Hierbij kunnen begeleiders hun kennis delen over het nut van het toepassen van NmG bij kinderen met het syndroom van Down. Op deze manier maken ouders op een positieve manier kennis met NmG. Hierdoor zal een budget nodig zijn van twee uur salaris per begeleider. Hierbij zal selectief gekozen worden voor drie begeleiders om de kosten te beperken. Echter zal ook vanuit de begeleiding gezorgd worden voor dezelfde gebarenmap voor de ouders, als de map die op de groep ligt. Dit kan betaald worden van het geld dat ouders betalen, omdat dit valt binnen het budget van hun kind. Er moet gekopieerd worden, wat in samenwerking gedaan kan worden met de dagbesteding naast 'De Regenboog'. Op deze manier kunnen cliënten van dagbesteding 'D'n Duijt' een activiteit invullen en hoeven de begeleiders van 'de Regenboog' hier geen tijd aan te besteden. Hierbij wordt naar ouders benoemd dat het niet verplicht is, maar dat de mogelijkheid bestaat om de map erbij te pakken en eens gebaren uit te proberen. Vervolgens zorgen de begeleiders ervoor dat nieuwe gebaren gerapporteerd en meegegeven worden aan de kinderen, zodat deze bijgevoegd kunnen worden in de map thuis. Dit neemt minimale extra tijd in beslag doordat elke dag gerapporteerd wordt. Mochten ouders aangeven de gebaren niet toe te passen, dan wordt dat gerespecteerd. Als meerdere ouders geïnteresseerd zijn, wordt vanuit de persoonlijke begeleider en de logopedisten eens per maand een gebarenavond op locatie georganiseerd. Ouders kunnen hier oefenen op de gebaren, zodat zij er zeker van zijn dat deze goed uitgevoerd worden. Ook is er ruimte voor vragen. De logopediste staat hier voor open en is bereid om geïnteresseerde ouders te begeleiden. Wel brengt dit financiële gevolgen met zich mee. De logopediste en de begeleiders hebben recht op salaris. De investering in het betrekken van ouders, ter stimulering van de kinderen, is het waard. Op de lange termijn is de mogelijkheid dat ouders gaan betalen voor de bijeenkomst, maar dan moet het eerst bekend en werkend zijn.

7.2 Voor vervolgonderzoek

Dit onderzoeksverslag is gericht op de begeleiders van kinderdagcentrum “de Regenboog”. Er wordt beschreven wat nodig is om NmG zo optimaal mogelijk toe te passen bij kinderen met het syndroom van Down. Daaruit blijkt dat een samenwerking met ouders een positief resultaat zal opleveren. Een vervolgonderzoek naar wat het resultaat is van een samenwerking tussen ouders en begeleiders bij het gebruik van NmG bij deze kinderen zou verdieping kunnen geven voor het inmiddels uitgevoerde onderzoek. Dit onderzoek vergt veel tijd in de praktijk, omdat het verschil onderzocht moet worden tussen kinderen met Downsyndroom die geen NmG aanleren thuis en kinderen die het wel aanleren met de ouders. Dit zal na een langere tijd pas geconcludeerd kunnen worden. Hierbij zal wel rekening gehouden moeten worden met het niveau van de kinderen waarover het onderzoek zal gaan, voor een betrouwbare vergelijking.

Bibliografie

- Baarda, B. (2014). *Dit is Onderzoek!* Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Bolier, W. (2008). *Communicatie in Nederlands met Gebaren in het speciaal onderwijs aan dove, slechthorende en ESM-kinderen*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- De Bil, P. (2011). *Onderzoek in 15 stappen*. Amsterdam: Uitgeverij Nelissen.
- Deckers, S. (2017). *Praten kan ik niet.., maar communiceren wel!* Eindhoven: Praktijkgericht Onderzoek SIA.
- Doof. (2015, November 19). *Gebarentaal leren kan op steeds meer manieren*. Opgeroepen op November 16, 2018, van doof: <https://www.doof.nl/algemeen/gebarentaal-leren-kan-op-steeds-meer-manieren-29395/>
- Downteam Amsterdam. (2018). *Stichting Downsyndroom Kern Amsterdam*. Amsterdam: Academisch Ziekenhuis van de Vrije Universiteit, Kinderpoli.
- Gemiva-SVG Groep. (2016). *Over de Regenboog*. Opgeroepen op September 8, 2018, van [www.gemiva-svg.nl](https://www.gemiva-svg.nl/locaties/overzicht-locaties/zuid-hollandse-eilanden/de-regenboog/over-de-regenboog): <https://www.gemiva-svg.nl/locaties/overzicht-locaties/zuid-hollandse-eilanden/de-regenboog/over-de-regenboog>
- Goldin-Meadow, S. (2014). Widening the lens: what the manual modality reveals about language, learning and cognition. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*.
- Goudena, P., Janssens, J., & De Groot, R. (2014). *Orthopedagogiek: State of the art*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant-Uitgevers.
- Huijser, N. V. (2018, Augustus` 15). *Verlate taal- spraak ontwikkeling*. Opgeroepen op Oktober 26, 2018, van mijnkinderarts: <https://mijnkinderarts.nl/ziekten/keel-neus-oorgebied/verlate-taal-spraakontwikkeling/>
- Intermediair. (2004, Oktober 1). *Motiveren van medewerkers: 5 do's en don'ts*. Opgeroepen op November 23, 2018, van intermediair: https://www.intermediair.nl/persoonlijke-groei/leidinggeven/motiveren-van-medewerkers-5-do-s-en-don-ts?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F
- Jolles, J. (2013). *Het leren van professionals*. Utrecht: Siméa VHZ.
- Kijkopontwikkeling. (2018). *Spraak en taalontwikkeling kleuter en schoolkind*. Opgeroepen op Februari 1, 2019, van Kijkopontwikkeling: <https://www.kijkopontwikkeling.nl/kleuter-schoolkind/groei-en-ontwikkeling/spraak-en-taalontwikkeling/>
- Knowles, M., Holton, E. F., & Swanson, R. (2011). *The adult learner*. Oxford: Taylor & Francis Ltd.
- Koninklijk Kentalis. (2017). *Over Kentalis*. Opgeroepen op November 19, 2018, van Kentalis: <https://www.kentalis.nl/over-kentalis>

- Kuiken, F., & Droge, S. (2010). *Woordenlijst Amsterdamse Kinderen*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Logopedie Totaal. (2016, Juli 21). *Logopedie bij Downsyndroom*. Opgeroepen op Oktober 27, 2018, van logopedietotaal: <https://www.logopedietotaal.nl/nieuws/logopedie-bij-downsyndroom/>
- Logopediepraktijk voor kinderen. (z.d.). *Logopodie voor kinderen Baarn*. Opgeroepen op Oktober 26, 2018, van Logopodie voor kinderen: <https://www.logopedievoorkinderen.nl/stoornissen/syndroom-van-down/>
- Logopediepraktijk Watergraafsmeer. (z.d.). *Syndroom van down*. Opgeroepen op Oktober 27, 2018, van amsterdamlogopedie: <https://www.amsterdamlogopedie.nl/behandelingen/stoornissen/downsyndroom/syndroom-van-down/>
- Lowrey, G. H., & Watson, E. H. (1973, November 24). *Growth and development of children*. University of Michigan: Year Book Medical Publishers. Opgeroepen op Oktober 26, 2018, van kijkopontwikkeling: <https://www.kijkopontwikkeling.nl/mijlpalen/ontwikkeling-woordenschat-kind/>
- Luttik, E., & Van der Meij, M. (2017). *Beroepscode voor de sociaal werker*. Utrecht.
- NmG met Lotte & Max. (2016). *Over ons*. Opgeroepen op November 18, 2018, van gebarenwebwinkel: <http://www.gebarenwebwinkel.nl/c-3210342/over-ons/>
- Poot, A. (2013, September 2). *Hoe kunnen we kennis over leerstijlen inzetten voor het effectiever maken van communicatie?* Opgeroepen op November 20, 2018, van adformatie: <https://www.adformatie.nl/commerce/hoe-kunnen-we-kennis-over-leerstijlen-inzetten-voor-het-effe>
- Pot, H. (2012). *T2PR bij jonge absolute beginners: een omweg waard?*
- Rondal, P. J., & Ling, D. (2001). Taalontwikkeling bij personen met Downsyndroom. *Down+UpDate*, 11-15.
- Schermer, T. (2004, Maart). *Gebarentalen en gebarensystemen*. Opgeroepen op Oktober 25, 2018, van gebarencentrum: <https://www.gebarencentrum.nl/media/33597/drieluik.pdf>
- Schermer, T. (2012). Praten met gebaren. *Vroegtijdige onderkenning en integrale vroeghulp bij ontwikkelingsstoornissen*, 12-14.
- Schermer, T., & Koolhoof, C. (2009). Inleiding de Nederlandse Gebarentaal. *Van Dale Basiswoordenboek NGT*, pp. 16-24.
- Schoone, S. (2018). Kinderen leren gebarentaal met Lotte & Max. (ZuidwestTV, Interviewer)
- Slump, G. J. (2010). *Handelen dor professionals in de jeugdzorg: om kracht verleggen?* FCB.

- Stichting Down Syndroom. (2018). *Gebaren om de spraak te helpen bevorderen*. Opgeroepen op Oktober 26, 2018, van Downsyndroom.nl: <http://www.downsyndroom.nl/home/levensloop/peuter/gebaren-om-de-spraak-te-helpen-bevorderen/>
- Stichting Down Syndroom. (2018a). *Gebaren om de spraak te helpen bevorderen*. Opgeroepen op Oktober 26, 2018, van Downsyndroom.nl: <http://www.downsyndroom.nl/home/levensloop/peuter/gebaren-om-de-spraak-te-helpen-bevorderen/>
- Stichting Downsyndroom. (2018). *Kenmerken van kinderen met downsyndroom*. Opgeroepen op Oktober 26, 2018, van downsyndroom: <http://www.downsyndroom.nl/home/levensloop/scholen/kenmerken-van-kinderen-met-downsyndroom/>
- Stichting praten met je handen. (2016). *Over ons*. Opgeroepen op November 18, 2018, van gebarenles: <http://www.gebarenles.nl/c-3510788/over-ons/>
- Terpstra, A., & Schermer, T. (2006). Wat is NmG en waarom gebruik je het? Is er een norm voor 'goed' NmG-gebruik? *Van Horen Zeggen*, 10-17.
- Van Dale Uitgevers. (2018). *Gratis woordenboek van Dale*. Opgeroepen op November 2, 2018, van vandale: <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/netwerk#.W9yNmHtKipo>
- Van der Meer, M. (2010, Maart 18). *Handelingsverlegen professionals*. Opgeroepen op November 20, 2018, van zorgwelzijn: <https://www.zorgwelzijn.nl/blog/handelingsverlegen-professionals-zwz015372w/>
- Van Dorresteyn, M. (2014, Oktober 28). *'Gebaren-app stiuleert ontwikkeling kind'*. Opgeroepen op November 23, 2018, van zorgvisie: <https://www.zorgvisie.nl/gebaren-app-stimuleert-ontwikkeling-kind-1629958w/>
- Van Dussen, L. (2018). *Downsyndroom trisomie21*. Opgeroepen op Oktober 26, 2018, van erfelijkheid: <https://www.erfelijkheid.nl/ziektes/down-syndroom-trisomie-21>
- Van Engelen, M. B., Van Dussen, L., De Gruiter, L., & De Ruiter, A.-M. (z.d.). *Syndroom van Down (Trisomie 21)*. Opgeroepen op September 16, 2018, van Erfelijkheid.nl: <https://www.erfelijkheid.nl/ziektes/syndroom-van-down-trisomie-21>
- Van Kessel, L. (2005, Januari). *Kolbs typologie van leerstijlen. Een hulpmiddel voor begeleiding van het leren van supervisanten*. Opgeroepen op November 20, 2018, van researchgate: <https://www.researchgate.net/publication/260489664>
- Veldman-Das, M. (2003). *NmG*. Eindhoven: Sint Marie.
- Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek?* Amsterdam: Boom Lemma uitgevers.

Wesemann, J. B. (2018). *Geschiedenis Nederlandse Gebarentaal*. Opgeroepen op oktober 23, 2018, van Nederlands gebarencentrum: <https://www.dovenschap.nl/geschiedenis-nederlandse-gebarentaal/>

Westerkamp, K., & Van Veen, M. (2009). *Deskresearch*. Groningen: Pearson Education.

Bijlage 1: Feedbackverslag opdrachtgever

Opdrachtgever: Daniëlle Bakker

Datum: 16-04-2019

Procesevaluatie van het afstudeerproject:

Je hebt alles goed gepland en uitgewerkt. Het is een mooi en bruikbaar product geworden.

Feedback op onderbouwing van conclusies:

De conclusies zijn helder omschreven en goed verwoord.

De conclusie op deelvraag twee vond ik verrassend. Daaruit blijkt dat het onderzoek zinvol was. Het is nu duidelijk waar gericht aan gewerkt kan worden.

Feedback op praktische bruikbaarheid/haalbaarheid van de aanbevelingen:

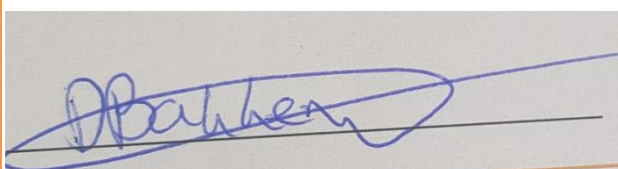
Je hebt goede aanbevelingen geschreven. Voor nu is het eerst van belang dat iedereen in het team goed gemotiveerd is voor het gebruiken van NmG. Daarnaast zal er voor het toepassen veel extra tijd beschikbaar gesteld moeten worden, en dus geld. Dit om alle medewerkers goed te scholen en dit structureel bij te houden, ook voor de ouderavonden.

Een compacte gebarenmap is een heel goed idee en zal prettig werken.

In de aanbevelingen geef je aan dat begeleiders een compacte map kunnen maken en de ouderavond kunnen organiseren en begeleiden. Ik denk dat beide punten goed opgepakt kunnen worden door de logopedist, het is tenslotte haar specialisme.

Het gebaar van de week vind ik wel een goed idee om door begeleiding te introduceren zo blijft het levendig in het team.

Handtekening

Bijlage 2: Transcriptie interview

Interviewer: Indira Swarts

Functie: Persoonlijk begeleider

Datum en tijdstip: 22 februari 2019, 15:15 uur

Plaats: 'De Regenboog' te Middelharnis

Interviewer	Nou welkom en bedankt dat je tijd hebt gemaakt. Dit interview zal gaan over wat jullie als begeleiders nodig hebben om Nederlands met gebaren toe te passen. Het interview zal ongeveer een half uurtje duren en met toestemming neem ik dit interview op.
Geïnterviewde	Klopt!
Interviewer	Nou de eerste vraag is hoelang jij al werkzaam bent hier op locatie de Regenboog.
Geïnterviewde	Ik werk hier nu vier jaar.
Interviewer	En altijd op deze groep?
Geïnterviewde	Ja.
Interviewer	Oke en hoelang werk je al met Nederlands met gebaren?
Geïnterviewde	Ehm, toen ik hier kwam werken toen eh hebben ze het eh werkten ze er al mee dus ja ik heb dat ook over genomen. Op de vorige werklocaties werkten we ook ehm met gebaren.
Interviewer	Ja..
Geïnterviewde	Maar dat was ook nog wel de oude versie. Dus die heb ik toen goed geleerd. En hier merk ik wel dat er wel nieuwe eh gebaren zijn gekomen.
Interviewer	Ja..
Geïnterviewde	Dus dat is wel wat verwarrend.
Interviewer	En hoe heb jij die hier geleerd gekregen?
Geïnterviewde	Hm naja, wat ik zeg ik ken er natuurlijk al heel veel. Die heb ik echt met een cursus gevolgd ook ehm door wat jaren geleden. Ook bij Gemiva. En ehm hier doen we om de week ehm met de logopediste gebaren in een bepaald thema en eh dus die heb ik zo geleerd. En als ik het niet weet dan vraag ik het of aan de logopediste of zoek ik het op het gebaar.
Interviewer	Ja, en wat zijn jouw motieven om wel of niet te kiezen voor Nederlands met gebaren?
Geïnterviewde	Ehm ik vind het wel belangrijk omdat we veel kindjes hebben die nog niet verbaal kunnen praten. Dus ehm dan ondersteun je ze toch met gebaren zodat ze je wel begrijpen. En soms zie je dat als je gebaren toepast dat ze dus weten wat je bedoeld en dat ze later toch ook het woord erbij eh weten te zeggen.
Interviewer	Ja, ja. En hoe denk je dat collega's daarin staan?
Geïnterviewde	Ik denk en hoop dat zeker op deze groep iedereen dat belangrijk vindt eh..
Interviewer	Ja nee gelukkig.
Geïnterviewde	Hahaha..
Interviewer	En als je jouw kennis van Nederlands met gebaren zou moeten inschalen op een schaal van 1 tot 10 en 1 is echt heel laag en 10 weet je alles, waar zit jouw kennis dan ongeveer?

Geïnterviewde	Nou ik weet zeker niet alles, maar ik denk ook niet dat we alles hoeven te weten voor de kinderen van deze groep want hele ingewikkelde dingen zijn toch niet van toepassing omdat de kinderen het ook niet kennen dat woord of het gebruiken. Ehm maar ik wou niet zeggen dat ik niets weet. Dus ik denk wel net voldoende een 6 of 7 zoiets.
Interviewer	Ja precies en dat hoeft niet perse hoger?
Geïnterviewde	Nee als ik iets niet weet dan vraag ik het wel. Het is niet dat ik gebaren zie bij kinderen en het niet weet eh.
Interviewer	Ja precies.
Geïnterviewde	Tenzij ze gebaren maken die niet volledig zijn. Dan is het soms wel moeilijk.
Interviewer	Ja.
Geïnterviewde	Sommige kinderen maken soms een beetje hun eigen gebaren.
Interviewer	En hoe ga je daar dan mee om?
Geïnterviewde	Nou dan probeer ik wel echt te achterhalen wat ze nou bedoelen. Soms weet de logopedist wel wat een kindje bedoeld en anders weten de ouders het het soms wat ze bedoelen.
Interviewer	En wat vind je van zo'n eigen gebarentaal?
Geïnterviewde	Ehm lastig. Maar dat is vaak omdat de kindjes nog niet de juiste motoriek hebben om het goeie gebaar te doen.
Interviewer	Ja en doe je dan wel het goede gebaar altijd voor?
Geïnterviewde	Ehm ja als het er op lijkt ehm dan doe ik het goede gebaar voor.
Interviewer	Ja. En omdat je zelf een 6/7 geeft, denk je dat collega's ook ongeveer rond dat cijfer zitten?
Geïnterviewde	Ehm vind ik moeilijk in te schatten. Denk het wel eh..
Interviewer	Ja, als het de basis is..
Geïnterviewde	Ja precies.
Interviewer	Ja, en op welke wijze heb jij het Nederlands met gebaren eigen gemaakt?
Geïnterviewde	Ehm echt voornamelijk door die cursus die ik toen heb gevolgd en ehm..
Interviewer	En wat voor cursus was dat?
Geïnterviewde	Dat was binnen Gemiva en dat heette totale communicatie.
Interviewer	Oke
Geïnterviewde	En ehm en dat ging over verschillende vormen van communicatie
Interviewer	Ja..
Geïnterviewde	En hoe je een kind kan indelen op communicatie niveau maar ook een groot deel ging echt over de gebaren.
Interviewer	Ja, ja precies. En ja dit onderzoek is dan gericht op kinderen met het Syndroom van Down..
Geïnterviewde	Ja.
Interviewer	Dus de volgende vragen gaan hier wat meer over. Ehm op welke wijze houd jij rekening mee bij het aanleren van gebaren zegmaar bij kindjes met down?
Geïnterviewde	Ehm nou ik heb eigenlijk nog nooit gezonde gewone kinderen gebaren aangeleerd, maar ik ga er wel vanuit dat eh kinderen met het syndroom van Down wat meer tijd nodig hebben om het aan te leren, dus niet dat ze na 1x het gebaar zien het kunnen. Dus daar moet je wel tijd en energie in steken.

Interviewer	Ja..
Geïnterviewde	Maar ik zie ook wel dat eh de spierspanning in de handjes veel slapper is dus dat het daardoor veel moeilijker voor ze is om het juiste gebaar te maken
Interviewer	Ja..
Geïnterviewde	Dus eh als ze dan wel op weg zijn om het gebaar te maken wat in de richting komt dan neem ik er dan ook genoeg mee. Dan ga ik niet de hele tijd zeggen van nee je moet ook dit vingertje nog zo doen omdat dat gewoon ehm motorisch gezien heel lastig voor ze is.
Interviewer	Ja..
Geïnterviewde	Terwijl bij ehm een ander kindje zou je eerder nog zeggen van nou die vinger moet je nog even buigen.
Interviewer	Ja precies.
Geïnterviewde	Dus ja ik houd er wel rekening mee.
Interviewer	Dus het is niet perse ehm dat je het als moeilijker ervaart of zo? Stel je hebt een L. of een Z. dat je het dan moeilijker vind om Z. gebaren aan te leren dan L.
Geïnterviewde	Ehm nee nou ja Z. heeft inderdaad meer last van haar handjes dat dat wat minder goed meewerkt, maar ik probeer Z. het op dezelfde manier het aan te leren.
Interviewer	Ja precies. En weet je hoe je de spraakontwikkeling kan stimuleren bij kinderen met het syndroom van Down verder?
Geïnterviewde	Ehm ja dat ligt natuurlijk aan per kindje, maar ehm door veel zelf te praten en het kort duidelijke woordjes, veel herhalen, inzet van logopedie. Logopedie geeft dan altijd hele gerichte oefeningen terug en dat is niet bij elk kind natuurlijk hetzelfde. Ieder zit op een eigen niveau. Bij Z. zijn we natuurlijk laatst begonnen met een andere eh.. nou ja laatst, bijna een jaar geleden, maar met een hele andere methodiek. Eh en die blijkt bij haar best wel aan te slaan dus dan eh met die kaartjes en die woordjes en zo. Veel met geschreven taal, met innerlijke spraak eh, herhalen en dan ja dat werkt bij haar weer.
Interviewer	Ja, en denk je dat gebarentaal er aan bijdraagt? Aan de spraakontwikkeling zegmaar dat dat stimuleert?
Geïnterviewde	Ja dat kan zeker wel bijdragen, maar ook per kind zal dat weer anders zijn. Zie bijvoorbeeld bij F. dat hij al gebaren kent en als hij elke keer zo'n gebaar doet en je zegt elke keer dat is brood bijvoorbeeld, als hij elke keer alleen bij dat gebaar brood hoort gaat hij dat misschien sneller koppelen.
Interviewer	Dat is zeker.
Geïnterviewde	Dan weet hij welk woord er bij het gebaar hoort.
Interviewer	Ja nee absoluut. Ehm, de volgende vragen gaan iets meer over de begeleider zelf.
Geïnterviewde	Ja.
Interviewer	Op welke manier zou jij Nederlands met gebaren nog extra willen aanleren of beter willen aanleren of.. Stel we hebben een nieuw thema eh over dat van 'ik' weet je wel, hoe zou jij dan die woorden willen aanleren?
Geïnterviewde	Ik denk de manier waarop we dat nu doen samen met de logopedist dat dat wel heel fijn is. Zij kent ze gewoon allemaal eh..

Interviewer	Ja
Geïnterviewde	Dus ik probeer er altijd wel bij te betrekken. Nu is het vaak om de week de gebaren, komt de logopediste doen. Wij doen het de andere week, maar ik zou het fijner vinden als de logopediste elke week komt want toch merken we van oja hoe was het ook alweer. En de logopediste weet het precies.
Interviewer	Ja dat is dan lastig.
Geïnterviewde	Ja het zou wel fijner zijn om het meer te doen maarja daar krijgt ze op het moment niet de uren voor. Dan is het of elke week hier gebaren komen doen en een kindje minder individuele behandeling
Interviewer	Ja..
Geïnterviewde	Dan is individuele behandeling ook wel heel belangrijk.
Interviewer	Dat is dan een afweging.
Geïnterviewde	Ja dat kan niet wegvallen.
Interviewer	Zeker waar. En heb je dat ook weleens aangegeven op de locatie, van joh het zou eigenlijk het fijnst zijn als je elke week zou kunnen komen.
Geïnterviewde	Ja, toen ze zei dat ze minder kwam heb ik gezegd dat ik het jammer vind maar ik begrijp waar het vandaan komt dus eh..
Interviewer	Ja precies. Even kijken, op welke manier pas jij Nederlands met Gebaren op dit moment echt toe?
Geïnterviewde	Ehm ik pas het toe ehm bij de dagelijkse activiteiten die we gaan doen, ter voorbereiding van we gaan dit doen maar ook ter afsluiting om het gebaar erbij te doen.
Interviewer	Ja.
Geïnterviewde	Maar je merkt wel bij het ene kind heeft er meer behoefte aan aan die duidelijkheid dan het andere kind.
Interviewer	Ja precies. Nee prima. En zou jij openstaan voor nog een cursus?
Geïnterviewde	Ja zeker.
Interviewer	Ja?
Geïnterviewde	Ja je kan altijd meer leren natuurlijk.
Interviewer	En zou je dat dan klassikaal voor je zien, of online?
Geïnterviewde	Ehm nee wel klassikaal is wel fijner. Want dan eh kan je toch net iets vaker zien dan online of even vragen van hoe zit dat.
Interviewer	Ja, en hoe zie je dat voor je qua tijd per week? Of 1x per week?
Geïnterviewde	Nou ik denk dat dat wel veel is. Dan zou ik er voor kiezen om 1x in de maand of zo en dan even een half uur lang echt intensief een aantal gebaren te oefenen of zo.
Interviewer	Ja helder. Ehm even kijken. Op een schaal van 1 tot 10 weer, waar ligt jouw motivatie om bezig te zijn met NmG, Nederlands met Gebaren.
Geïnterviewde	Ehm ja ik vind het wel erg belangrijk, dus dat is zeker wel een acht.
Interviewer	En zie je dat ook om je heen bij de anderen, dat er een hoge motivatie is.
Geïnterviewde	Ja, als ik over een ander spreek, wel alleen deze groep, ik weet niet hoe ze op de andere groep er mee om gaan, maar ik zie dat ze hier wel gemotiveerd zijn. En eh ook soms ook de vraag van weet jij hoe dat zit of volgens mij klopt dat niet en dat we het dan even samen uitzoeken.

Interviewer	Ja, en als jij bijvoorbeeld aan de andere kant van de tafel ziet dat er een verkeerd gebaar wordt gemaakt of geen gebaar, benoem je dat dan?
Geïnterviewde	Ehm bij het verkeerde gebaar wel. Dan zeg ik van nou volgens mij is het dit gebaar. Ik kan het ook mis hebben en dan zegt de ander bijvoorbeeld oh ja inderdaad. Of we zoeken het samen uit. Gister bijvoorbeeld was er verwarring over smeerkaas of smeerworst. Wat je nu eerst doet, het smeren of de worst. En eh ja Diana heeft het ons aangeleerd als eerst smeren en dan de worst. En toen ging ik op het plaatje kijken en daar staat eerst de worst en dan smeren. Denk ja huh nu snap ik het zelf ook niet meer. Dus toen ben ik naar Diana gegaan om het te vragen. Die zegt ja officieel is het eerst worst en dan smeren, maar dat is voor onze kinderen eigenlijk te verwarrend, dus we hebben afgesproken om het hier bij de kinderen eerst smeren en dan worst, gewoon zoals je het uitspreekt.
Interviewer	Ja..
Geïnterviewde	Dus voor de duidelijkheid. Zo ben je er toch met elkaar over in gesprek en vraag je gelijk hoe het zit bij de logopediste en die communiceert weer terug naar iedereen.
Interviewer	Ja prima. Ehm en hoe ervaar jij het inzetten van Nederlands met gebaren? Gaat dat makkelijk en vanzelf, of moet je er intensief over nadenken?
Geïnterviewde	Ehm, nee je het gaat met de basisdingen wel vanzelf. Maar als ik met een werkje bezig ben met een kindje bijvoorbeeld met de kleuren ofzo daar zet ik het niet eigenlijk standaard in. Dus daar zou het misschien nog meer kunnen. Maar wel gewoon met broodbeleg of met eh we gaan buiten spelen, knutselen daar zet ik het wel altijd in.
Interviewer	Ja, en is dat bewust dat je het met de werkjes niet doet of is dat van het niet in het systeem zit.
Geïnterviewde	Meer van het zit niet in het systeem eh.
Interviewer	Hmm ja..
Geïnterviewde	Meer van ben dan met andere dingetjes bezig eh.
Interviewer	Dan is dat ook lastig.
Geïnterviewde	Ja en ook omdat je meer naast het kind zit dus dan op z'n werkje gericht en dan zou je eigenlijk elke keer de aandacht moeten vragen van kijk eens dit is het gebaar, dan denk ik dan haal je ook het kind uit het werkje dus dat vind ik nog wel lastig vaak hoe je dan en of je dat moet doen.
Interviewer	Ja precies. Ja, en heb je weleens een handelingsverlegenheid ervaren?
Geïnterviewde	Hoe bedoel je dat?
Interviewer	Dat je zeg maar ehm hier zit en dat je denkt van nou ik weet het niet dus dan doe ik het maar niet.
Geïnterviewde	Nee als ik het niet weet eh dan eh ja net als L. vroeg laatst wat is het gebaar van komkommer. En dan denk ik van ja, goeie vraag L maar dat weet ik niet.
Interviewer	Ja precies.
Geïnterviewde	Dat gaan we navragen. En dan kom ik erna ook wel bij L erop terug eh.

Interviewer	Ja..
Geïnterviewde	En dan, dan zeg ik het ook liever van ik weet het niet dan dat ik zeg van nou volgens mij is het ... en ik doe maar wat want dan ga ik het ook verkeerd aanleren..
Interviewer	Ja.
Geïnterviewde	Dat is ook niet de bedoeling.
Interviewer	Nee zeker niet.
Geïnterviewde	Maar ik heb zeker niet van oh help ik weet het niet dus ik kan het niet doen eh ofzo. Ik kan gewoon niet alles weten haha.
Interviewer	Haha nee dat is zeker. En denk je dat collega's weleens last hebben van zo'n handelingsverlegenheid?
Geïnterviewde	Nee ik denk het niet. Denk dat zij er hetzelfde mee omgaan.
Interviewer	Ja gewoon een open sfeer.
Geïnterviewde	Ja, als je het verkeerd aangaat leren heeft niemand er wat aan.
Interviewer	Dat is zeker waar. Nou je had net natuurlijk al wat dingen gezegd over de logopediste..
Geïnterviewde	Ja..
Interviewer	Ehm ja ik heb hier staan op welke manier ervaar jij hulp maar dat is in principe best wel duidelijk, alleen wat wordt er gemist?
Geïnterviewde	Ehm... ja eventueel dat het iets vaker zou kunnen.
Interviewer	Ja.
Geïnterviewde	Dat zou fijner zijn. Ja en wat ik er van merk ehm het komt nu altijd op donderdag en nu maakt het niet meer zoveel uit want Greet en ik werken altijd op donderdag maar eerst werkte ik alleen met Willianne en Greet nooit op donderdag dus zij krijgt nooit de gebarenles mee. Het moet altijd van ons geleerd worden of van een briefje.
Interviewer	Ja.
Geïnterviewde	Dus dat is denk ik voor de andere wel lastiger dan zit je er minder goed in misschien.
Interviewer	Ja absoluut. Ik werk natuurlijk ook nooit op een donderdag.
Geïnterviewde	Nee, nee.
Interviewer	Alleen hoe leer je dat haar dan aan? Vraagt ze daar dan om of?
Geïnterviewde	Ehm nou ik ga het niet bewust aanleren bij een collega. Ik ga er wel vanuit dat iedereen een eigen initiatief neemt om te zien van hee dit zijn de nieuwe gebaren, kijken hoe het moet en als ze het niet weten dat ze het bij de collega's vragen die er wel bij waren of bij de logopediste.
Interviewer	Ja.
Geïnterviewde	Ik ga het niet navragen van joh heb je gekeken weet je het allemaal.
Interviewer	Nee okee. En die blaadjes worden wel altijd vervangen ook gewoon?
Geïnterviewde	Ja, ja als er een nieuw thema start dan eh komen er nieuwe plaatjes.
Interviewer	Ja, en zou je er nog vanuit andere professionals of instanties hulp willen krijgen. Als het gaat om NmG?
Geïnterviewde	Nee .
Interviewer	Dus gewoon de logopediste is genoeg.
Geïnterviewde	*knikt*

Interviewer	En hoe sta jij er tegenover met ouders, want ouders hebben hun kind natuurlijk ook gewoon thuis.
Geïnterviewde	Ja, ik weet dat een aantal kinderen rond, ehm de ouders zelf hebben geleerd ook met een cursus voor ouders, ehm ja vroeger gaven we ook wel die gebaren mee naar huis als we een nieuw thema hadden. Maar we merkten dat er thuis niet veel gedaan werd dat er na drie weken nog steeds die papieren in hun tasje zaten en ja toen eigenlijk daar mee gestopt.. maar misschien dat het nu wel weer ehm wat meer nieuwe kinderen ook, dus misschien dat die ouders er wel weer wat meer behoefte aan hebben.
Interviewer	Ja, en zijn er weleens gesprekjes over geweest met ouders erover ofzo?
Geïnterviewde	Ehm, nou niet perse. Toevallig laatst een gesprek met de ouders van D, daar gaf de moeder wel aan van ik zie dat D gebaren op pikt bij jullie maar ik begrijp hem niet. En die wilde dus wel zelf graag gebaren leren dus die vroeg aan mij hoe kan dat hoe moet dat. Dat ik heb ik toen bij Diana nagevraagd en diana is bereid om een cursus te geven aan de ouders als er meerdere zijn en als er niet meerdere zijn hebben ze het gewoon 1 op 1. Gewoon 2 avonden van een uurtje. Dus eh D. zijn moeder is er wel in geïnteresseerd.
Interviewer	Ah dat is leuk
Geïnterviewde	Ja dusseh kunnen we nu wel gaan vragen of er meer ouders eh zijn van onze groep of van andere groepen dat ze het in een clubje kunnen gaan doen om het zo te leren.
Interviewer	Ja zeker. Ja misschien is het wel positief ook als eh kinderen het zegmaar hier en thuis oppikken..
Geïnterviewde	Ja.
Interviewer	Dat ze het de hele dag door aan het gebaren zijn zeg maar
Geïnterviewde	Ja zeker.
Interviewer	Niet dat het dan stil ligt zodra ze naar huis gaan.
Geïnterviewde	Nee inderdaad.
Interviewer	Net als J. bijvoorbeeld, die is er maar 1x in de week soms
Geïnterviewde	Ja, en de ouders van hem, F. en Z haar ouders hebben ook cursus gedaan. Dus we hebben wel redelijk actieve ouders nu daarin.
Interviewer	Ja, dat is wel leuk.
Geïnterviewde	Ja.
Interviewer	En je hebt natuurlijk bepaalde methodes die je kunt inzetten bij NmG. Welke worden hier gebruikt?
Geïnterviewde	Ik ken eigenlijk niet hele gerichte methodes. Gewoon de gebaren .. heb je voorbeelden?
Interviewer	Ja misschien net als Lotte & max bijvoorbeeld.
Geïnterviewde	Oh bedoel je zulke methodes?
Interviewer	Ja.
Geïnterviewde	Eh ik weet dat ze die nu hebben en die worden wel eh regelmatig aangezet bij het tv kijken. Dat vinden de kinderen ook leuk eh, dus dan eeh, hebben we ook een DVD met liedjes en daar eh eh worden ook wel wat gebaren bij gedaan, vinden ze leuk. En als we zelf liedjes zingen doen we ook gebaren erbij.
Interviewer	Ja precies.

Geïnterviewde	Maar andere.. heb je nog andere methodes?
Interviewer	Nee ik heb bijvoorbeeld hier de gebarenapp staan, dat je voor jezelf daar kan kijken.
Geïnterviewde	Ja we hebben op de computer nu inderdaad een gebarenwoordenboek sinds kort. Dat is wel heel fijn, daar zit een filmpje bij eh.. ik heb ook op de Ipad een app geïnstalleerd dat is een spelletje met kinderen met gebaren, die heb ik weleens geprobeerd maar die vond ik nog wel lastig. Zeker voor de kinderen alleen , zij kunnen dat naar mijn idee nog niet. Maar misschien als je het samen doet dat het met sommige kinderen wel zou kunnen.
Interviewer	Is dat er überhaupt verder, een spelletje met gebaren?
Geïnterviewde	Ja op de ipad zit een app met gebaren.
Interviewer	Ja, dat is er dan maar eentje. Niet dat er meer is.
Geïnterviewde	Nee niet dat ik weet, ik ken alleen deze. Dat je een gebaar moet aanwijzen welk gebaar ze doen.
Interviewer	Ja, nee prima. Ja eigenlijk eh was dit het wel haha.
Geïnterviewde	Okee.
Interviewer	Dan wil ik je bedanken!
Geïnterviewde	Ja, alsjeblieft.